
УДК 330+ 082

ББК 94

Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: Warszawa, ul. Wyszogrodzka, 16
e-mail: info@conferenc.pl

Cena (zł.): bezpłatnie

Zbiór raportów naukowych.

Z 40 Zbiór raportów naukowych. „Nauka i utworzenie XXI stulecia : Teoria, Praktyka, Innowacje„. (29.11.2013 - 30.11.2013) - Opole: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2013. - 144 str.

ISBN: 978-83-63620-19-6 (t.2)

Zbiór raportów naukowych. Wykonane na materiałach Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej Konferencji 29.11.2013 - 30.11.2013 roku. Opole.

Część 2.

УДК 330+ 082

ББК 94

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora zakazany.

Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów.

Pisownia oryginalna jest zachowana.

Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour».

Obowiązkowa odniesienia do zbioru.

ISBN: 978-83-63620-19-6 (t.2)

"Diamond trading tour" ©

26. Катигрובה О.В.....	93
ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ ИННОВАЦИОННОЙ ИНФРА-СТРУКТУРЫ АГРАРНОГО РЫНКА	
27. Бекмурзина Г.Р., Смирнова Е.А.....	98
МОДЕЛЬ МЕЖОТРАСЛЕВОГО БАЛАНСА ЛЕОНТЬЕВА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ	
28. Соболева С.В., Ботвинко Н.А.	102
ПОЕДНАННЯ Й ПРОТИСТАВЛЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ДОЦІЛЬНІСТЮ ЕКОНОМІЧНОГО ВИБОРУ В УМОВАХ ЦИВІЛІЗАЦІЇ	
29. Бутенко Т.В.	109
СОВРЕМЕННЫЙ УРОВЕНЬ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В АПК УКРАИНЫ	
30. Голобородько Я.О.	112
ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	
31. Хлестун О.А.	115
ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	
32. Пилипенко М.Р.....	118
АНАЛІЗ ВНУТРІШНЬОГО БОРГУ УКРАЇНИ	
33. Bryzhan I.	123
THE CONCEPT OF ECOLOGICALLY-ORIENTED ANTICRISIS MANAGEMENT OF INDUSTRIAL PRODUCTION DEVELOPMENT	
34. Филитович А.В., Маскалюк С.С.	126
ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ЦЕН И ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ В РБ	
35. Зусько М.В., Горбач В.В.	128
ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ТРАНСПОРТНО-ЛОГИСТИЧЕСКИХ УСЛУГ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ	
36. Серьогіна Д.О.....	131
АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ РОЗВИТКУ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	
37. Жовтяк Г.А.....	136
НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	
38. Chichinadze B.....	141
STRATEGIC PRIORITIES OF REGIONAL ECONOMICAL POLICY	

Катигрובה О.В.

кандидат экономических наук,
ассистент кафедры экономической теории,
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ ИННОВАЦИОННОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ АГРАРНОГО РЫНКА

В статье рассмотрено сущность инновационной инфраструктуры аграрного рынка, охарактеризовано ее институциональные элементы и сформулировано приоритеты развития в перспективе.

Ключевые слова: инфраструктура / infrastructure, аграрный рынок / agrarian market, инновация / innovation, институт / institute, производственно-технологическая система / production-technological system, финансовая система / financial system.

Рыночная трансформация привела к институциональным изменениям, что стало причиной усиления активной управленческой роли аграрного рынка, направленного на обеспечение продовольственной безопасности страны. Важным фактором повышения эффективности агропромышленных предприятий является внедрение и распространение в производство инноваций. Поскольку институциональная структура производственно-технологической системы АПК Украины формировалась во времена командно-административной системы, то перед всеми отечественными инновационными институтами аграрного рынка возникла проблема адаптации к новым условиям рыночной организации и формирования эффективно действующей институциональной структуры в будущем.

Теоретическим проблемам развития инфраструктуры аграрного рынка Украины посвящены работы Алейниковой О.В., Старикова А.Ю., Трещова М.М., Цимбалюка Ю.А., Шуста О.А. Институциональные аспекты трансформации экономики исследовали такие украинские ученые, как Базилевич В.Д., Гайдай Т.В., Ильин В.В., Маслов А.А., Осецкий В.Л. Определено, что “благоприятные условия экономического развития существуют только в том случае, когда система институтов пребывает в гармонии с конечными целями, проистекающими из деятельности институтов” [2, с. 807]. Совокупность институтов агропромышленного комплекса охватывает комплекс отраслей и сфер экономики, которые обслуживают сельское хозяйство. Однако недостаточно широко раскрыты вопросы формирования взаимосвязанных институциональных элементов инновационной инфраструктуры АПК и особенностей осуществления рыночной трансформации для создания эффективной среды развития аграрной сферы.

С точки зрения Старикова А.Ю., к инфраструктуре аграрного рынка относятся субъекты хозяйствования и виды деятельности, которые задействованы в процессе товарного обмена и обеспечивают функционирование аграрного рынка. Она создает условия и предоставляет услуги для обеспечения движения товаров от первичного производителя (продавца) до конечного потребителя (покупателя) [5].

Недостаток финансовых ресурсов и высокая изношенность производственного оборудования в совокупности с нестабильным уровнем спроса на продукцию определяет необходимость формирования гибкой системы инновационных механизмов развития отраслевого рынка [3, с. 296]. Основной задачей инновационных институтов, по нашему мнению, является создание условий для расширения коммуникаций и кооперации субъектов аграрного рынка, а также для распространения и внедрения результатов научно-исследовательских и опытно-конструкторских работ в сельскохозяйственном производстве. Но при осуществлении данной цели возникает проблема низкого уровня восприятия и адаптации к инновациям разным по возможностям и подготовленности товаропроизводителям.

Итак, по нашему мнению, инновационная инфраструктура аграрного рынка – это система взаимодействующих организационно-экономических институтов АПК, непосредственно обеспечивающих внедрение инновационных процессов субъектами экономики, в том числе специализированными инновационными организациями. Составные элементы инновационной инфраструктуры не принимают непосредственного участия в разработке и производстве новейших разработок, а лишь обеспечивают условия реализации инновационных процессов субъектами аграрного рынка.

Определим институциональную составляющую инновационной инфраструктуры аграрного рынка как совокупность норм и способов поведения, которые выравнивают условия осуществления инновационной деятельности для различных субъектов в агропромышленной сфере. По уровню выполняемых управленческих функций она является институциональной инфраструктурой общества, региона, отрасли, производства, в рамках которой на аграрном рынке распространяется инновационный процесс, и выступает не самостоятельной отраслью или подотраслью, а в качестве управляющей ими подсистемы.

Институциональные элементы аграрного рынка охватывают комплекс взаимосвязанных систем инновационной инфраструктуры: производственно-технологическую, финансовую и систему специализированных организаций поддержки и обслуживания агропромышленных предприятий.

За время реформирования агропромышленного комплекса в Украине сложилась диверсифицированная структура хозяйственных субъектов, в частности по размерам хозяйств и организационно-правовым формам. В связи с этим производственный сектор, который поставляет на рынок сырье для перерабатывающей и пищевой промышленности, представлен разными по масштабам, сфере деятельности и специализации хозяйствами. А именно: хозяйственными обществами аграрного сектора; частными предприятиями; фермерскими хозяйствами; сельскохозяйственными производственными кооперативами, государственными аграрными предприятиями и хозяйствами населения [7].

Часть предприятий в сфере заготовки и переработки сельскохозяйственной продукции выполняет посреднические функции, поскольку формирует партии продукции для переработки от разных поставщиков, другие – объединяют заготовку, хранение и переработку (заготовительные организации, базы хранения продукции, элеваторы, перерабатывающие предприятия, предприятия пищевой промышленности).

Последняя, в свою очередь, охватывает службы подготовки и переподготовки кадров в области технологического менеджмента, коммерциализации результатов НИОКР на селе; патентования, лицензирования и консалтинг в области аграрного бизнеса, систему сертификации, стандартизации и аккредитации сельскохозяйственной продукции; экспертизу инновационных программ и проектов; объекты объектов информационного обеспечения (аналитические и статистические центры), а также систему логистики инноваций на рынки (маркетинг, реклама).

Основной задачей системы специализированных организаций поддержки и обслуживания инновационных сельскохозяйственных предприятий является помощь инновационным организациям в активном внедрении в производство научно-технических разработок, результаты которых предназначены для широкого использования в АПК и на внешнем рынке.

Среди институтов системы сбыта аграрного рынка первичным звеном выступают местные рынки, учреждения фирменной, мелкооптовой и розничной торговли, сотрудничество с которыми, как правило, предполагает минимальные затраты на транспортировку, хранение продукции, организацию торговли и другие маркетинговые мероприятия. Наиболее популярными перечисленные инфраструктурные элементы стали для небольших по размеру и масштабам деятельности сельскохозяйственных предприятий.

Реализацию продукции крупных производств обеспечивают оптовые посредники на оптовых рынках, аграрных биржах, аукционах, ярмарках, в агроторговых домах и на других объектах.

Развитие инновационной инфраструктуры является важным направлением Правительства Украины. По данным Министерства аграрной политики Украины, создано 375 агроторговых домов, 800 оптово-продовольственных, 684 оптово-плодоовощных рынков и 416 мелкооптовых рынков живого скота и птицы, 178 выставок-ярмарок продукции АПК. Работает 35 аграрных бирж, 979 сельскохозяйственных обслуживающих кооперативов [1, с. 145].

Рыночная инфраструктура должна генерировать ценовые сигналы как результат взаимодействия спроса и предложения. Чем точнее цены отражают взаимодействие спроса и предложения, тем точнее будут и управленческие решения, которые принимают субъекты рыночных отношений и органы государственного регулирования.

Следует отметить, что в последнее время значительными объемами растет количество сельскохозяйственной продукции, которая продается через биржи. Крупные сети супермаркетов и перерабатывающих предприятий начинают тесные связи с агропроизводителями и предлагают достаточно высокие закупочные цены за продукцию надлежащего качества. Кроме того дальнейшее развитие приобретают агропромышленные корпорации и холдинги, а крупные сельскохозяйственные предприятия стали уделять должное внимание построению системы фирменных магазинов. Наиболее яркими примерами таких субъектов хозяйствования является «АТБ-маркет», «ЕКО-маркет», ТМ «Ласунка», ТМ «Мушкетёр», ООО СП «НИБУЛОН», ООО «Агро-Союз», ООО «Агро-Овен» [6, с. 78].

Однако возможности использования инноваций аграрными предприятиями достаточно низкие, что вызвано воздействием многих факторов: дефицитом финан-

совых ресурсов; резким повышением цен на новые средства производства, отсутствием регулятивных механизмов, способствующих распространению применения инноваций в сельском хозяйстве [8, с. 89]. **К тому же, чтобы реально изменить свое отношение к труду, рабочий должен почувствовать свою заинтересованность в результатах деятельности, поскольку сегодня в массовом сознании преобладает ориентация на качественные стандарты жизни** [4, с. 89].

В функционировании и развитии инновационной инфраструктуры определяющую роль играет государство, которое должно реализовать организационные и административные меры для обеспечения законодательно-правовых и социально-экономических условий содействия ускоренному осуществлению инноваций. Государственные институты (инновационные ассоциации, информационная инфраструктура, государственные исследовательские центры и лаборатории) выполняют функции подготовки высококвалифицированных кадров, разработки инноваций, оптимизации параметров инновационного процесса.

По нашему мнению, к финансовой системе инфраструктуры инновационного рынка принадлежит существующая система государственных институтов, финансовых институтов банковского и небанковского секторов, а именно инновационных фондов и банков, венчурных фондов, бюджетных и внебюджетных кредитных организаций, промышленно-финансовых групп, лизинговых центров и страховых компаний. Основными функциями перечисленных институтов является обеспечение расширенного финансирования инновационного процесса АПК и повышения эффективности использования ресурсов, т.е. реализация высокорентабельных проектов, консалтинговая поддержка, прямое и частичное финансирование, кредитование и инвестирование.

Считаем, что низкий объем инвестиций венчурного капитала в аграрную сферу Украины свидетельствует, прежде всего, о высоком уровне угрозы невозврата капиталовложений и риске, связанном с природно-климатическими особенностями аграрного бизнеса.

Существенной проблемой в государстве остается слабое развитие инфраструктуры страхования инноваций и несовершенство процедуры страхования рисков предприятий. По мнению специалистов, украинский страховой рынок по причине своей незначительной емкости и профессиональной неподготовленности принципиально пока не способен отвечать по рискам, связанным с инвестиционными проектами. С другой стороны, спрос на такой вид страховой защиты должен расти, потому что инновационный риск уже является чрезвычайно высоким.

С нашей точки зрения, среди основных направлений институциональных изменений, связанных с реформированием институтов инновационной инфраструктуры аграрного рынка целесообразно выделить:

- налаживание сети, охватывающей информационные услуги, инжиниринг, стандартизации и сертификации технологических процессов, товаров и услуг;
- развитие механизмов, которые адаптируют к украинским экономическим условиям мировой опыт организации и финансирования высокорисковых инновационных проектов (лизинг, страхование инвестиций, венчурное финансирование и др.);

- протекционизм инноваций через механизмы введения таможенных тарифов, налогов, кредитов, тендеров на закупку техники и технологий для государственных нужд;
- увеличение госзаказа на подготовку кадров для инновационного предпринимательства, в частности инновационных менеджеров и специалистов из венчурного инвестирования;
- активизация организационной работы относительно ежегодного проведения конкурса отечественных инноваций и венчурных ярмарок, как механизмов первоочередного обеспечения инвестициями наиболее перспективных инновационных проектов;
- создание многофункциональных свободных экономических зон на базе отдельных регионов страны и на сопредельных территориях нескольких государств.

Выводы. Таким образом, важной составляющей формирования национально-хозяйственной системы, ориентированной на инновационный тип экономического роста, является комплекс специальных мероприятий по обеспечению развития институтов инновационной инфраструктуры аграрного рынка, что позволит преодолеть кризисное состояние АПК и повысить ее конкурентоспособность на мировом рынке. Становление эффективной инновационной инфраструктуры аграрного рынка в Украине остается одной из сложнейших экономических проблем современности, поэтому требует дальнейшего глубокого научного обоснования и совершенствования новых идей и поисков.

Литература

1. Алейнікова О.В. Механізми формування інфраструктури аграрного ринку України / Алейнікова О.В. // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 24. – С. 144-148.
2. Базилевич В. Д., Ильин В. В. Философия экономики. История: Монография / Базилевич В. Д., Ильин В. В. – К.: Знання; М.: Рыбари. – 2011. – 927 с.
3. Ігнатюк А.І. Галузеві ринки: теорія, практика, напрями регулювання: монографія / Ігнатюк А.І.– К.: ННЦ АІЕ, 2010. – 465 с.
4. Осецький В.Л. Поступ системи мотивації праці: від матеріалізації до постматеріалістичних цінностей / Осецький В.Л., Татомир І.Л. // Економічна теорія. – 2011. – № 2. – С. 47-57.
5. Старіков О.Ю. Рівень розвитку інфраструктури аграрного ринку як чинник формування агрохолдингів / Старіков О.Ю. – 2011 р. (Електронний ресурс). – [Режим доступу]: <http://ir.kneu.kiev.ua:8080/bitstream/2010/1122/1/Starikov.pdf>
6. Трещов М.М. Розвиток інфраструктури аграрного ринку в регуляторному середовищі держави як один із основних шляхів підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств / Трещов М.М. // Економічний простір. – 2009. – № 24. – С. 73-82.
7. Цимбалюк Ю.А. Розвиток інфраструктури аграрного ринку в Україні / Цимбалюк Ю.А. – 2010 р. (Електронний ресурс). – [Режим доступу]: <http://udau.edu.ua/library.php?pid=1484>
8. Шуст О.А. До питання формування інноваційної інфраструктури в АПК / Шуст О.А. // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 8(110). – С. 89-95.

Бекмурзина Г.Р.,

Смирнова Е.А.

студентки 4 курса специальности

«Математические методы в экономике»

ГОУ ВПО СФ «Башкирский государственный университет»

Россия, г. Стерлитамак

Научный руководитель: к.ф.-м.н., доцент **Галиаскарова Г.Р.**

МОДЕЛЬ МЕЖОТРАСЛЕВОГО БАЛАНСА ЛЕОНТЬЕВА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Ключевые слова: межотраслевой баланс/ intersectoral balance, затраты-выпуск/ input-output economics.

В современном мире созданы и развиты различные теории и методы регулирования мировой экономики. Увеличилась необходимость в планировании (текущем, оперативном, стратегическом) и прогнозировании. При этом проблема создания рациональной и высокоэффективной межотраслевой экономики чрезвычайно важна для всех стран.

Межотраслевой баланс в экономике – это метод анализа взаимосвязей между

различными секторами экономической системы.

Актуальностью рассматриваемой темы является то, что мир не стоит на месте, и появляются новые отрасли экономики, которые в свою очередь требуют четкого расчета, по взаимодействию их с давно зарекомендовавшимися.

Цель нашего исследования состоит в развитии метода В. Леонтьева и предусматривает нахождение новых возможностей его применения в современных условиях.

Важным инструментом прогнозирования является разработанный В. Леонтьевым межотраслевой равновесный баланс, позволяющий анализировать экономику, как национальную, так и отдельных регионов и на основе этого вырабатывать адекватные меры.

Действительно, реальное равновесие на рынке возможно лишь при совпадении ожиданий спроса и предложения, так как на практике равновесие достигается достаточно редко, поскольку в реальной жизни неизбежны экономические кризисы, неполное или неэффективное использование ресурсов. И даже, несмотря на это можно утверждать, что необходимость в балансовом методе очевидна.

Самый ценный вклад в методику численного решения экономических моделей был сделан в 1940-х годах Леонтьевым, создавшим метод «затраты – выпуск». Отныне стало возможным численное решение больших систем уравнений.

Первые плановые межотраслевые балансы в стоимостном и натуральном выражении были построены в 1962 г. Далее работы были распространены на республики и регионы.

В моделях «затраты-выпуск» рассматривается производственная сфера хозяйства, состоящая из n -отраслей. При производстве товаров и услуг в каждом секторе расходуются ресурсы в виде сырья, рабочей силы, оборудования и др., которые производятся как в других секторах хозяйства, так и в данном секторе. Это означает, что каждый сектор экономики выступает в системе межотраслевых связей одновременно производителем и потребителем.

Цель балансового анализа – определить, сколько продукции должен произвести каждый сектор для того, чтобы удовлетворить все потребности экономической системы в его продукции.

Бывают замкнутые и открытые системы моделей межотраслевых связей.

Модель межотраслевых связей называется замкнутой, если экономическая система, в которой все отрасли являются производящими, вся произведенная продукция потребляется этими же производящими отраслями, то есть объем затрат каждого сектора равен объему произведенной продукции.

Открытая система межотраслевых связей – вся произведенная продукция, в которой, (совокупный продукт) разделяется на две части: одна часть продукции (промежуточный продукт) идет на потребление в производящих секторах, а другая часть (конечный продукт) потребляется вне сферы материального производства – в секторе конечного спроса.

Практическое применение метода «затраты-выпуск» достаточно широко.

Во время Второй мировой войны, разработанная Леонтьевым матрица «затраты – выпуск» для экономики Германии служила для выбора целей ВВС США. Аналогичный баланс для СССР, разработанный Леонтьевым, использовался вла-

стями США для принятия решения об объемах и структуре Ленд-лиза. Результаты экономического анализа были использованы для прогнозирования занятости населения в послевоенный период. Модели Леонтьева позволили смягчить топливный кризис 1970 года, продовольственный 1972-74 годов, экологический конца 70-х начала 80-х годов.

Модель Леонтьева дает прочную основу государственного регулирования экономики посредством прогнозирования возможных путей развития экономики. Он писал: «Чтобы прогнозировать развитие экономики, нужен системный подход. Экономика каждой страны – это большая система, в которой много разных отраслей, и каждая из них что-то производит: промышленную продукцию, услуги, которые передаются другим отраслям. Каждое звено, компонент системы может существовать только потому, что оно получает что-то от других.

В вопросе о государственном бюджете Леонтьев ратовал за четкое пополнение его доходной части посредством трех видов налогов: на доходы частных лиц и корпораций; на расходы продажи, акцизы, импортные тарифы; на собственность земля, дома и строения.

Расходная часть бюджета должна быть направлена не только на удовлетворение чисто социальных потребностей, но и на решение экономических задач через государственные инвестиции строительство дорог, портов, субсидирование продовольственных программ.

Огромные масштабы использования метода «затраты – выпуск» требует оценить все его плюсы и минусы:

Достоинства метода:

- позволяет планировать отрасли системно с учетом места и веса каждой отрасли. Дает возможность планирования на ряд лет, позволяя найти пути подъема, как всей экономики страны, так и отдельных отраслей. (Успехи Леонтьева в Германии и Японии после войны).

Недостатки:

- опора на матрицу коэффициентов полных затрат приводит к трудоемкому процессу сбора и обработки большого объема статистической информации.
- процесс производится с периодичностью 5 лет, что не дает полной картины динамики отрасли.
- нет учета технологических изменений в отраслях за период между сбором информации о матрице затрат.

Великий ученый до конца своих дней занимался совершенствованием своей модели, помог многим странам выйти из сложнейших экономических ситуаций.

Сегодня экономическая ситуация в мире мало чем отличается от экономики тех времен. В настоящее время в национальной экономике существуют и продолжают возникать сложные проблемы, требующие межотраслевых обоснований, необходимость правильного планирования экономики очень важна сейчас. Использование же метода «затраты-выпуск» межотраслевого баланса позволяет не только изучить взаимозависимость между различными отраслями экономики, проявляющуюся во взаимовлиянии цен, объемов производства, капиталовложений и доходов, но и решать следующие задачи:

- прогноз основных макроэкономических показателей в зависимости от изменения как внешних, так и внутренних факторов;
- прогноз уровня безработицы;
- прогноз оптовых цен продукции отраслей материального производства, уровня инфляции, стоимости потребительской корзины;
- прогноз эффективности межтерриториальных экономических связей;
- прогноз экологической обстановки и оценка затрат на проведение природоохранных мероприятий и т.д.

Список используемой литературы

1. «Структура американской экономики» (The Structure of American Economy, 1941);
2. «Экономика «затраты — выпуск» (Input — output economics, 1966);
3. «Экономические эссе» (Essays in Economics: Theories and Theorizing, 1966).
4. Аникин А.В. Василий Леонтьев, или Экономика на шахматной доске. // Природа, №7-2000
5. В.Шелохаев. Энциклопедия Русской эмиграции, 1997 г.

Соболева С.В.

канд. с.-г. наук, доцент,

Ботвинко Н.А.

ст. викладач,

Білоцерківський національний аграрний університет

ПОЄДНАННЯ Й ПРОТИСТАВЛЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ІЗ ДОЦІЛЬНІСТЮ ЕКОНОМІЧНОГО ВИБОРУ В УМОВАХ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Ключові слова / Keywords: глобалізація / Globalization; суперечність / contradiction; світове господарство / world economics; економічна нерівність / economic imparity; конкурентоздатність / compatibility; національні ринки / national markets; цивілізація / civilization; демократизація / democratization; держави-експортери / States exporters.

Лише через 22 роки здобуття Україною незалежності так широко обговорюється її майбутнє, а, отже, відносини із сусідами, позиції в мінливому світі. Останні роки оголили цілу низку проблем, які вимагають глибинного переосмислення засад та напрямку соціально-економічного розвитку країни.

Нині найчастіше формат обговорення обмежується розглядом специфіки нинішніх взаємовідносин України з Росією, США, Євросоюзом і НАТО. Таке звуження тематики виправдане скоріше з політичної, але не з економічної точки зору. Неминачим результатом такого самообмеження є і простота пропонованих рецептів “порятунку” України. В остаточному підсумку усе зводиться до дилеми: “Захід чи Схід”, “Євросоюз чи Митний союз”.

У якості додаткового чинника для орієнтації при виборі можуть служити опубліковані Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій результати порівняння наслідків для економіки України різних варіантів торговельних інтеграцій. Варіант глибокої і всеосяжної торгівлі з ЄС та Митним союзом за показниками: а) добробуту демонструє приріст від 4,3 % до 11,8 % (з Митним союзом від 0,5 % до 3,7 %), б) імпорту – 2,6–5,9 % (2,9–4,3%), в) експорту – 2,8–6,3 % (3,1–4,6 %), г) зміна заробітної плати робочої сили – від 1,2 % до 5,7 % для некваліфікованої та до 5,5 % для кваліфікованої (0,9–2,8 %). Зона вільної торгівлі з ЄС також поліпшить загальний інвестиційний клімат України, посилить у довгостроковій перспективі конкуренцію на енергетичному ринку та розвиватиме енергоефективність, виробництво чистої енергії і диверсифікацію енергоносіїв. А от членство в Митному союзі консервує проблему енергозалежності. Крім того, ЄС (на відміну від Митного союзу) зберігає можливість здійснення незалежної торговельної політики для України щодо решти країн світу. У Митному союзі встановлена заборона для його учасників на самостійному укладенні торговельних договорів із іншими країнами, бо всі ці права перейдуть відповідним органам. Звертається увага на ще такий недолік приєднання до Митного союзу як тягар повторних перемовин та виплати компенсацій в рамках СОТ, бо ввізне мито України в цілому нижче, ніж в учасників цього союзу [1].

Дискусія щодо вибору із двох варіантів спотворює масштаби проблем та звужує обшир для співробітництва до двох регіональних об'єднань. Водночас поза увагою залишаються більш глобальні зміни, які перетворюють зазначену дилему на предмет пустопорожньої суперечки.

Протягом останніх років науковці, політики, управлінці підкреслюють, що Україна – це Європа, що нація належить до європейців. Проте не звертається увага на розбіжності за цілою низкою параметрів нашого способу господарювання (і ширше – життя) та європейського. Нещодавня світова фінансова криза, що дуже вдарила по Україні, показала рівень нашої європейськості. Країна опинилася поза “світовим клубом”, покликаним вирішувати питання світової економіки. Мало того, як виявилось, наша політична культура далека від європейської. У країнах ЄС криза не спричинила зупинки соціально-політичного життя. Продовжувалася конкуренція між партіями і політиками, опозиція, як і раніше, критикувала уряд за прорахунки. При цьому всередині політичних еліт існував консенсус щодо необхідності дотримуватися стратегічної лінії у подоланні кризи. Отже, суспільство має можливість через виборні органи визначати напрям прогресу.

В Україні навіть сама здатність суспільства фіксувати глобальні виклики і самостійно шукати відповіді на них не проявляється. Замість населення вибір здійснює влада. А найчастіше проблеми (нерідко їх влада сама і створює, наприклад, про двомовність) та способи їх вирішення визначає компрадорський, авантюрний капітал, ігноруючи сучасні глобальні виклики. Він демонструє багатовекторність як політику країни третього світу, країни, залежної генетично, фінансово, економічно. Це політика, спрямована на отримання скороминучих вигод від сильних країн та структур. Ця політика не самостійної країни, політика буфера у грі провідних держав.

Острах соціальних потрясінь зорінтував владу (без вибору) на повільне й поетапне реформування економіки. Відторгнення концепції шокової терапії обернулося багатьма шоками. Замість одного шоку, який пережили поляки та дещо у меншій мірі чехи, угорці, населення України пережило шоки від втрати заощаджень, гіперінфляції, невиклату зарплат і пенсій та шок відсутності економічного зростання (нині не досягнуто рівня передкризового 1990 р.), а отже, й поліпшення добробуту протягом років незалежності.

Виявилось, з іншої сторони, що суспільство також не зацікавлене у соціальних потрясіннях. Люди погодилися на збереження не реформованої економічної системи. Вони пристосовуються до господарського механізму неефективної (часто не компетентної) влади, вважаючи свою поведінку не конформізмом, а усвідомленням власного інтересу. Зруйнована директивна економіка змусила замінити безініціативне існування на активну власну діяльність (у значній кількості українців відродила активність). Частка соціально та економічно активних людей не перевищує 10 % від загальної кількості. Вони свідомо й однозначно обрали особисто для себе (не для всього суспільства) зміни. В основі доцільності їх поведінки – бажання мати реальні результати: успіх, доходи, кар'єру, самоствердження завдяки власним зусиллям.

Проте у сучасному світі в якості домінуючої концепції утвердилася парадигма, що відсутність соціального конфлікту рано чи пізно, але обов'язково і завж-

ди породжує деградацію суспільства. Згідно цієї концепції лише конструктивний конфлікт відіграє позитивну роль. Конструктивний конфлікт буває лише у держави із громадянським суспільством, тобто із громадськими організаціями, партіями (включно й опозиційними), які політику держави визнають помилковою. Визнання та аналіз помилок дозволяє віднайти способи їх ліквідації.

Конфлікт “держава – маси” (населення) не може бути конструктивним. Отже, можливість правильного вибору пов’язана із здатністю до згуртованості, наявністю громадянського суспільства. Саме такий механізм взаємодії влади та населення лежить в основі прогресу розвинених країн.

Владі, звичайно, не потрібне громадянське суспільство як реальний орган контролю над нею. Тому цілком зрозумілою є політика дешевої робочої сили, стримування прошарку середнього класу. Вирішення проблеми елементарного фізичного виживання не залишає часу та сил для пошуку однодумців, вступу та діяльності у добровільних організаціях. Лише розширення бази середнього класу, не зайнятих пошуками засобів щоденного виживання людей закладає основи формування громадянського суспільства. Влада зобов’язана змінити сучасний економічний стан, ліквідувати величезний розрив у доходах. А поки що, як відомо всім, в Україні величезний розрив у доходах: 5 % громадян володіє 65 % національного багатства (зокрема один олігарх є власником 15 % ВВП), 60 % бідних користуються 5 %, а на 35 % середнього класу припадає 30 % НБ.

У XXI столітті поширюється та практично втілюється теорія про касту інтелектуалів при владі, які спроможні обрати оптимальний варіант розвитку. Наприклад, американська система освіти передбачає відбір осіб із високим коефіцієнтом IQ для елітарних навчальних закладів, де готуються інтелектуали. Інтелектуалами можуть бути не обов’язково найбільш здібні люди, але у них завжди високий інтелектуальний коефіцієнт. Ці люди здатні аналізувати, компетентні, прогресуючі (постійно навчаються), а тому отримали назву “диктатура інтелектуалів”. Їх вибір обирається, не є інтуїтивним й, отже, враховує існуючі виклики у країні та світі.

Серед чільних глобальних викликів першим і, можливо, головним із них є власне глобалізація як складний багатовимірний процес. Він якісно змінює виміри життя окремих регіонів, народів та всіх націй планети.

Глобалізацію значне число вітчизняних (також із країн СНД) науковців та публіцистів свідомо, а частіше підсвідомо розглядає як суб’єктивно-волюнтаристський процес, спричинений діяльністю локалізованих у розвинених країнах певних суспільних груп чи націй. Найчастіше йдеться про так звані “золотий мільярд людства”, на другому місці – версія “малого народу”, на третьому – “світового імперіалізму”. Процес розглядається як вигідний, насамперед чи навіть виключно, ініціаторам становлення глобального світу і глобального людства. У м’якшому варіанті згаданого дискурсу йдеться про спробу транснаціональних корпорацій (ТНК) взяти під свій контроль найперше – світовий обіг фінансів. А через фінанси встановити своєрідні “економіко-селективні фільтри” в кожній національній економіці. Стратеги ТНК будуть вирішувати питання про обсяги виробництва, темпи зростання ВВП, його структуру, не враховуючи потреби конкретних держав-націй. Глобальні процеси протиставляються національним. Українцям рекомендується жорстко протистояти тенденціям глобального розвитку, бо він позбавляє можливості власного вибору.

Насправді ж глобалізація є суто об'єктивним процесом, який розпочався не сьогодні, а ще наприкінці XIX століття і був сповільнений і частково перерваний двома світовими війнами й холодною війною між двома системами. У 1985 році світовому процесу взаємозалежності Р. Робертсон дав назву “глобалізація” [2]. Саме у цей час надзвичайно високими темпами розвивалася інновація як основна складова та прискорювач економіки. Інновації як реалізовані ідеї були адаптовані та використані в основних галузях виробництва, у перетворенні виробничої та соціальної інфраструктури. У результаті до XXI ст. сформувалася заснована на знаннях постіндустріальна соціально-економічна система. Світова економіка перетворилася на глобальну трюхярсну структуру, рівні якої визначають постіндустріальна, індустріальна та доіндустріальна системи. Країни із першим типом системи сконцентрували свої зусилля на створенні, використанні та розповсюдженні знань, менеджменту, програмного забезпечення, масової культури, медичних, фінансових, інформаційних послуг тощо.

Те олігархічно-корпоративне середовище, що склалося в Україні, продемонструвало свою неспроможність розробити (хоча б теоретично) національну модель постіндустріальної модернізації економіки. Навпаки неодноразово спостерігалось блокування реальних реформ чи навіть публічне обговорення їх напрямку й наслідків. Голослівна прихильність до ідеї лібералізму не знайшла практичної реалізації. Повальна корупція, обмаль демократичних сил (традицій) постійно ставить Україну перед вибором між авторитарною (адміністративною) чи ліберальною моделями розвитку.

Проте зростання значимості знань, інформаційних ресурсів у сучасному житті посилює роль третьої сили – інтелектуальних прошарків населення. Кількість одних лише розробників-програмістів наближається до 100 тис. чоловік. Україна входить до числа лідерів за інноваційністю у групі з 36 країн із середньо-низьким рівнем доходу. Згідно рейтингу інноваційних країн The Global Innovation Index у 2013 році Україна посіла 71 місце серед 142 країн світу [3]. У сфері інформаційно-комунікаційних технологій та інтернет середовищі формується близько 5 % ВВП (4,6% у 2012 році). Представникам зв'язаних із “новою економікою” та інноваційною сферою соціальних груп ситуація дозволяє набути значно більшої ваги та включитися у реформування економіки. Існує думка, що Україна вже перетнула межу, після якої неприпустимо стверджувати про неможливість будувати інформаційне суспільство. Правда, щоб відповідати на виклики постіндустріальної доби, в яку ввійшли провідні держави світу і до якої долучаються Китай, Індія та Бразилія, Україні потрібно розв'язати не здійснені у минулому проблеми. Сьогодні потрібно довести до завершальної стадії, до певної цілісності та системності тих індустріальних перетворень, які відбувалися у розвинених країнах впродовж останніх ста п'ятдесяти років. Бо індустріалізація в Україні була спотворена, деформована, перекирвлена як за царських, так і радянських часів.

Глобалізація одночасно сприяє небаченій загальносвітовій динаміці та різко загострює конкуренцію між країнами, регіональними угрупованнями. Особливо вона звузила можливості господарського маневру індустріальних та доіндустріальних країн. Глобалізація є тестом на виживання для економік таких країн, бо надзвичайно посилюється ризик опинитися на периферії прогресу, скотитися на саме дно світового

господарства. Економічна відсталість завжди обертається втратами соціальними й політичними. Такі зрушення, як правило, несуть загрози світовій стабільності. У країнах, що випадають із глобалізаційних процесів, загострюються внутрішні суперечності, поширюється антизаконні види діяльності – наркобізнес, міжнародний тероризм тощо.

Глобалізація раніше чи пізніше створює складнощі не тільки для малих націй-держав, а й для великих. Вони стають, з одного боку, впливовішими, а з іншого – залежнішими від інших, віддалених і не надто помітних на світовій арені країн. Навіть США зіткнулися із проблемою взаємозалежності національної та світової економіки. Не лише вчені, а й населення висловлюють думку, що глобальні економічні зміни маючи позитивні і негативні прояви. У підсумку для американців мають нульовий результат. Країни Азії стрімко розвиваються, а США у занепаді. Існує ідея на підтримку політики протекціонізму й заперечення вільної торгівлі, бо завдяки глобалізації економічна нерівність між країнами зменшується, проте збільшується внутрішня. Отже, у глобалізації виокремлюють та аналізують негативні сторони. По-перше, вона кидає виклик кожній країні та змушує із нею рахуватися. Інформаційна революція кардинально змінює систему накопичення та використання знань у кожній країні. Якщо раніше університетська освіта гарантувала престижну роботу та високий рівень її оплати, то нині потрібно набувати нових знань через кожні 5–7 років. Більшість людей не здатні витримати такий високий темп змін. Функціональна безграмотність викидає працівника із звичної та комфортної для нього ніші, обмежує його економічно та соціально. Способом зняття таких обмежень може бути лише запровадження системи безперервної освіти.

По-друге, розвинуті країни втрачають свою конкурентоздатність у сферах матеріального та нематеріального виробництва. Їхні національні ринки насичені дешевим імпортом. Вітчизняні підприємці не витримують натиску завезених товарів, іноземного капіталу, міграції робочої сили через приплив підприємницького й фінансового капіталу.

Але, з іншої сторони, такі стимулюючі інтеграцію фактори як відкриті ринки та економічна інтеграція є найдієвішим інструментарієм, що дозволяє підняти рівень добробуту населення земної кулі. Отже, завдяки глобалізації створюються механізми для гарантування світової стабільності. Адже лише стабільні держави, їх співробітництво здатні вирішувати загрозливу проблему дефіциту ресурсів.

Очевидно, що у ХХІ столітті посилилася поляризація діаметрально протилежних цінностей в усіх сферах життя, зокрема і в способах організації господарювання. На цьому ґрунті загострюються міжцивілізаційні протиріччя, передбачення та обговорення яких науковці розпочали наприкінці ХХ ст. Так ще у 1996 році в опублікованій праці “Зіткнення цивілізацій” Самюель Хантінгтон підкреслював, що після закінчення “холодної війни” протиріччя не зникли. Вони сформувалися на іншому рівні – цивілізаційному [4]. Світ не сприйняв однолінійності суспільних процесів.

Право на несприйняття однополярності завжди обґрунтовували науковці, зокрема А. Тойнбі доказував, що західна цивілізація накинута тенета своєї політичної та економічної системи на весь світ. В основу такої логіки закладено суперечливий постулат, що у світі утвердився лише один потік цивілізаційно-європейський.

Усі інші форми розвитку випадають з історії людства чи “втрачаються у пустинних пісках”, – писав Тойнбі [5]. Нав’язана думка, що Європа – єдиний носій цивілізаційних цінностей. Вони мають стати стандартами для всіх країн, для модернізації не лише економіки, а й облаштування життя.

Учені звертали увагу на недоцільність проведення агресивної політики силової (прискореної) демократизації під патронатом та контролем “старших” за своїм “цивілізаційним статусом” держав Заходу. Фарид Закарія у праці “Майбутні свободи” доказує деструктивність такої політики у XXI столітті. Він визнає, що протягом майже всього XX століття силовими методами насаджувалися певні стандарти. Але не можна не враховувати різниці між періодами початку та кінця XX століття. Спочатку переслідувалася основна мета – створити загрозливий для демократії світ (допустити її розповсюдження лише у певних регіонах та під зовнішнім контролем), а в сучасних умовах головне завдання полягає у приборканні демократії, “зробити її безпечною для всього світу” [6].

Нині демократизація соціально-економічних процесів у відсталих країнах із власними традиційними системами визнається загрозливою для стабільності світу. Демократія виявила та дозволила задіяти величезні внутрішні ресурси підневільних народів, але одночасно породила конфлікт цивілізацій, зокрема використання різних (нерідко навіть діаметрально протилежних) підходів та пріоритетів для вирішення проблем високорозвиненими та відсталими країнами. Захід ігнорує право всіх народів на досягнення такого ж рівня життя, який має його населення. Така політика не сприймається сучасним світом.

Загрозу кризи та нестабільності нерівноправних відносин в умовах глобалізації передбачав ще у 2003 році Іммануїл Валлерстайн, який у праці “Кінець знайомого світу. Соціологія XXI століття” [7] писав, що соціум першої половини XXI ст. при всій своїй складності, нестабільності та одночасній відкритості суттєво перевершить усе бачене та створене протягом XX століття. Світ буде змінюватися у напрямку багатополарності. Різні цивілізації будуть стверджувати себе не завдяки застосуванню нав’язаних стандартів, відмови від власних цінностей та пріоритетів, а через реальний діалог та взаємозбагачення різних культур, підходів у вирішенні проблем спільного виживання та прогресу.

Набуття Китаєм, а нині й Індією статусу супердержав-експортерів сприймалося із пересторогою. Проте економічне зростання у цих країнах сприяло виходу із кризи, бо попит зі сторони цих країн відродив та навіть розширив ринок товарів із Європи та США. Замість протиставленню американським та європейським інтересам появились взаємовигідні проекти. Надходження від торгівлі дозволило інвестувати конкурентні сфери, зосередитися на розвитку вітчизняних переваг.

Окрім того, імпорتنі дешеві товари із Китаю та інших прогресуючих країн дозволяли стримувати ціни, а отже, не допустити розкручування інфляції. Збереження рівня добробуту громадян Європи та Америки зменшив гостроту проблеми під назвою “криза довіри до глобалізації”.

Економічно доцільним вважається вибір напрямку розвитку, який прямо не загрожує світовій стабільності.

Отже, можливість загрози для світу виникає від дій економічно неспроможних держав. Успішні країни, звичайно, посилюють конкуренцію, але змушують до

якісних змін і світових лідерів. Сповільнення темпів економічного розвитку нових, менш розвинених країн глобалізацію не зупинить, але обернеться зниженням рівня добробуту та стабільності у світі.

Література

1. Білоусова Н. «Ціна» кордону // День. – №172. – 25.09.2013.
2. Robertson R. Glocalization: Time-Space and Homogeneity-Heterogeneity // Global Modernities. Ed. by M.Featherstone, S.Lash, R.Robertson. – London, 1995.
3. The Global Innovation Index 2012. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org/gii/main/fullreport/index.html>.
4. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 603, [5] с.
5. Тойнбі А. Дослідження історії. – К., 1995. – Т. 1. – С. 47.
6. Фарид Закария Будущее свободы: нелиберальная демократия в США и за их пределами. – М., «Ладомир». – 2004.
7. Валлерстайн І. Кінець знайомого світу: Соціологія ХХІ століття / Пер. з англ. під ред. Б. Л. Іноземцева; Центр досліджень постіндустріального суспільства. – М.: Логос, 2003. – 368 с.

УДК 330.341.1

СОВРЕМЕННЫЙ УРОВЕНЬ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В АПК УКРАИНЫ

Решение проблемы обеспечения продовольственной безопасности, повышения уровня конкурентоспособности и эффективности отечественного аграрного сектора на современном этапе развития АПК возможно только на основе перехода на инвестиционно-инновационную модель развития. Инновационные аспекты должны учитывать все сферы деятельности: социальную, производственную, технико-технологическую, социальную и производственную инфраструктуру.

Дальнейшее обеспечение конкурентоспособности предприятий и продукции птицеводства напрямую зависит от освоения наукоемких и ресурсосберегающих технологий, использование внутренних резервов сокращения издержек производства, уменьшения расхода и повышения качества сырьевых ресурсов, расширение их переработки, в полном объеме обеспечит использование ресурсного потенциала предприятия. Стратегическое развитие предприятий птицеводства должен быть направлен на импортозамещение и стабилизации продовольственного рынка и удовлетворения спроса населения Украины в птицеводческой продукции в полном объеме.

Проблемные аспекты развития животноводческих, в частности птицеводческих, предприятий исследовались известными учеными, среди которых: В.Г. Андрейчук, О.А. Бужин, П.К.Бечко, В.И. Виноградчий, В.В.Кужель, И.Ю. Гришова, С.И. Демьяненко, О.В. Мазуренко, И.А.Крюкова, Т.С.Шабатура, П.Т. Саблук, В.И. Топиха, А.Г. Шпикуляк .

В работах указанных ученых создан научно – методологический базис инновационного развития субъектов птицеводческого комплекса . Вместе с тем , остаются проблемные аспекты теоретического и научно -практического характера, касающиеся формирования механизмов адаптации птицеводческих предприятий в современных условиях инновационного развития с учетом особенностей их функционирования на рынок , разработки комплексной стратегии инновационного развития птицеводческих предприятий.

Агропромышленный комплекс, в.т.ч. сельское хозяйство, является базовой отраслью для экономики Украины. В 2012г. доля продукции аграрного сектора в общем объеме ВВП Украины составила 8,2%, объем производства – 184,9 млрд.грн. В структуре экспорта на продукцию сельского хозяйства и пищевой промышленности приходится около 20%.

Инновационное развитие АПК экономики невозможно без соответствующей инфраструктуры, определяющим элементом которой является наука. В разви-

тых рыночных странах финансирование науки и инновационного развития происходит за счет государства и, частично, за счет средств самих товаропроизводителей. В Украине ограниченные возможности государственного бюджета и большинства аграрных предприятий значительно сдерживают развитие научно-инновационной деятельности.

Разработка и внедрение инновационных проектов невозможно без соответствующей инвестиционной составляющей. Начиная с 1992г. в АПК Украины было инвестировано около 2628,4 млн. дол. США прямых иностранных инвестиций (6,9% общих инвестиций в экономику страны). Основными иностранными инвесторами в аграрный сектор стали: Кипр, Великобритания, Дания, США, Германия, Франция, Российская Федерация. По данным комитета статистики Украины в 2010г. общий объем инвестиций в экономику страны составил 44,7 млрд. дол. США, в т.ч. в экономику АПК – 833,7 млн. дол. За год всеми субъектами хозяйственной деятельности в аграрный сектор было направлено 12,2 млрд. грн. инвестиций в основной капитал.

В Украине вопросами реализации инвестиционно-инновационной модели АПК занимаются Украинская академия аграрных наук и Министерство аграрной политики и продовольствия Украины. Основными элементами данной модели являются: селекционно-генетический, производственно-технологический, организационно-управленческий и социально-экологический аспекты. Среди приоритетных направлений научных разработок Министерства аграрной политики и продовольствия Украины, которые финансируются за счет государственного бюджета, приняты:

- научные исследования, связанные с рациональным землепользованием;
- разработка научных основ инновационного провайдинга продукции сельскохозяйственного машиностроения;
- разработка моделей развития сельского хозяйства Украины на период до 2020г.;
- формирование рынка земель сельскохозяйственного назначения;
- направления и механизмы усовершенствования финансирования аграрного сектора экономики;
- создание инновационной инфраструктуры аграрного рынка;
- разработка инновационных технологий производства, переработки сельскохозяйственной продукции и производства продуктов питания;
- контроль качества и безопасности продуктов питания;
- мониторинг системы внутреннего продовольственного рынка и др.

Наряду с разработками теоретических аспектов инновационной модели развития, удельный вес научных и научно-технических работ в ВВП Украины остается предельно низким – 0,90% и характеризуется негативной тенденцией снижения. Основными направлениями, по которым осуществлялась инновационная деятельность за ряд последних лет, были: покупка машин, обрудование и программного обеспечения, внутренние и внешние научные разработки. Доля инновационно активных предприятий Украины составляет около 13,8%, в т.ч. в АПК – около 5%.

Основными источниками финансирования научных разработок и внедрения результатов инновационной деятельности выступали: собственные средства производителей – 59,3%, государственное финансирование – 1,1%, иностранное инвести-

рование – 29,9%. Коэффициент рентабельности инвестиций в научные разработки составил 6,1%.

По оценкам зарубежных экспертов, Украина располагает значительным потенциалом в сельском хозяйстве, что объективно, привлекает зарубежных инвесторов. Однако, существенные проблемы, связанные с неблагоприятным инвестиционным климатом, низким уровнем защиты интеллектуальной собственности, частой сменой законодательства и трудностями в институциональной сфере, тормозят приток инвестиций в данный сектор.

С целью активизации и стимулирования инноваций в 2002г. Украине принят Закон Украины «Об инновационной деятельности», в 2011г. – Закон «О приоритетных направлениях инновационной деятельности в Украине». Одним из основных пунктов предусмотрено технологическое обновление и развитие агропромышленного комплекса страны. Главным заданием на современном этапе остается дополнить правовую базу финансовым и кадровым обеспечением, усовершенствовать методы управления и внедрения инноваций в практику деятельности предприятий.

Литература:

1. Державна підтримка регіональних програм інноваційного розвитку [Електронний ресурс] / І.Ю. Гришова, В.А. Замлинський, В.В. Кужель // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 2 . – С. 201-206. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n2.html>

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Державна підтримка інноваційного розвитку аграрного сектору України в ринкових умовах господарювання є об'єктивною необхідністю. Сільське господарство, унаслідок властивих йому специфічних особливостей, не може за рахунок реалізації своєї продукції отримати дохід, достатній для відшкодування витрат виробництва, збереження земель і соціального розвитку села. Державна підтримка інноваційного розвитку аграрного сектору – обов'язкова умова конкурентоздатності, існування і зростання сучасного аграрного виробництва і продовольчого ринку, про що свідчить досвід провідних світових держав.

Проблема обґрунтування рівня та ефективності підтримки аграрного сектора економіки України посідає чільне місце у наукових дослідженнях. Помітний внесок у розробку методологічних і методичних питань інноваційного розвитку аграрної сфери та її державної підтримки зробили В. Андрійчук, П. Бечко, І. Гришова, С. Дем'яненко, В. Дем'янчук, С. Зоря, І. Кобута, М. Корецький, М. Латинін, С. Майстро, О. Могильний, О. Непочатенко, П. Саблук, Н. Сеперович, Т. Осташко та інші науковці. [1-5]

Велику увагу сталого розвитку аграрного виробництва науковці зосереджують на понятті інноваційного потенціалу аграрного виробництва, який є об'єктивним фактором нарощення конкурентоздатності підприємств аграрної сфери а також чинником фінансово-економічної безпеки розвитку пріоритетних галузей аграрного виробництва. [1]

Порівняльний критичний аналіз позицій, що визначають інноваційний потенціал як можливості щодо здійснення інноваційної діяльності, виявив три основні підходи, за якими інноваційний потенціал трактується як наявні, приховані та сукупні можливості. На нашу думку слід наголосити на тому, що можливість – це здійсненність, допустимість чого-небудь за певних умов, переважно зовнішніх, тоді як потенціал характеризує чинники внутрішнього середовища, необхідні для здійснення інноваційної діяльності. Тому слід використовувати термін «здатність» (від здатний – який уміє робити щось, обдарований, має здібності), або (що є більш доречним, на нашу думку) термін «спроможність» (здатність до здійснення чого-небудь, наявність умов та обставин, які допомагають чомусь, часто ці умови пов'язують з наявністю матеріальних засобів) [1-4]. Необхідно також зазначити, що наявність можливості зовсім не означає, що ця можливість буде використана.

Вчені-аналітики намагалися узагальнити точки зору науковців, що розглядають інноваційний потенціал як сукупність ресурсів, виділивши три умовні підходи до визначення інноваційного потенціалу:

1) ресурсний, відповідно до якого він трактується як сукупність ресурсів (фінансових, матеріально-технічних, трудових, інформаційних інших), необхідних для здійснення інноваційної діяльності;

2) результативний, що асоціює інноваційний потенціал з можливістю ресурсів підготовлювати і здійснювати в широких масштабах ефективні нововведення в ключових сферах;

3) діагностичний, що позиціонує інноваційний потенціал як міру готовності ресурсів виконати завдання, що забезпечують досягнення поставленої мети, тобто готовність ресурсів до здійснення інноваційної діяльності [4].

Доречно зауважити, що ресурси не можуть мати можливостей, бо це не є їх внутрішньою характеристикою, зате вони мають властивості, притаманні саме їм. Ресурси, у тому числі й резерви, у організованій сукупності є носієм, який має потенціал, як властивість, яка цікавить суб'єкта оцінки, наприклад, властивість проявляти себе шляхом забезпечення прибутковості. Потенціал не існує без ресурсів (немає ресурсів – немає й потенціалу), а є невід'ємною їх властивістю, тобто якісно відрізняється від ресурсів за сутністю, хоча без них і не існує [5, с. 7, 14, 20]. Вважаємо, що інноваційний потенціал підприємства – це його внутрішня властивість, як носія штучного походження, проявлятися певним чином відносно зовнішнього середовища. Оскільки інноваційний потенціал є властивістю носія, ми не можемо напряму змінювати потенціал об'єкта, ми можемо змінити або носій, або умови зовнішнього середовища. Тому процес формування інноваційного потенціалу підприємства, як його внутрішньої властивості, починається з формування (реформування) носія шляхом змін його якісної та кількісної структури, зокрема, комплектації його ресурсами, потенційно необхідними для здійснення конкретної інноваційної діяльності.

Важливим моментом даного дослідження, на нашу думку, є розуміння того, що інноваційний потенціал – це властивість підприємства, яка характеризує не спроможність, а й бажання персоналу здійснювати інноваційну діяльність.

В контексті інноваційного розвитку аграрного виробництва слід особливо наголосити, що для ефективного розвитку і та підвищення конкурентоздатності галузі, перш за все, необхідно впорядкувати процес державного фінансування інновацій в аграрному, забезпечити його значне зростання та ефективність використання, що відповідає як принципам ринкової економіки, так і підходам до державного стимулювання сільськогосподарського виробництва в інших країнах. Впорядкування потребує механізм прямої державної підтримки інноваційного розвитку аграрного сектору.

Література:

1. Гришова І.Ю. Повышение финансовой безопасности предприятий птици/ И.Ю.Гришова, В.В.Бутенко// Вектор науки ТГУ. Серия: Экономика и управление. – Тольятти. Россия. – 2013. № 1 – С.88-90.
2. Гришова І.Ю. Державна підтримка регіональних програм інноваційного розвитку [Електронний ресурс] / І.Ю. Гришова, В.А. Замлинський, В.В. Кужель // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 2. – С. 201-206. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n2.html>
3. Гришова І.Ю. Складові економічного потенціалу підприємств аграрного виробництва та методи їх реалізації/ І.Ю.Гришова// Вісник Уманського державного аграрного університету. – Умань, 2010 – С. 69 – 75

4. Гришова І.Ю. Вплив інституціональної структури на розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств [Електронний ресурс] / І.Ю. Гришова, В.О. Непочатенко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 2 . – С. 47-51. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n2.html>
5. Бачевський Б. Є. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посіб. / Б. Є. Бачевський, І. В. Заблодська, О. О. Решетняк. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 400 с.
6. Лощина Л. В. Розвиток інноваційного потенціалу підприємства у контексті інтелектуальної складової / Л. В. Кривенко, Л. В. Лощина, В. М. Мілашенко // Економічний простір: зб. наук. праць. – Д., 2008. – №18. – С. 281-286.
7. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: навч. посібн. / С. М. Ілляшенко. – Суми: Університетська книга, 2003. – 581 с.

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Необхідною умовою нарощення ринкової вартості бізнесу, формування подальших компетенцій та нематеріальних активів, залучення іноземних інвестицій та перспективи стратегічного розвитку харчової промисловості в майбутньому періоді є побудова, нарощення та реалізація інноваційного потенціалу галузі, який визначають можливості економічного зростання як на рівні держави, так і на рівні підприємств харчової промисловості.

Проблемою формування та нарощенні інноваційного потенціалу національної економіки та пріоритетних її галузей опікувались відомі вчені Непочатенко О.О., Гришова І.Ю., Бечко П.К., Дем'яненко М.Я. Малік М.Й., Лупенко Ю.О., Русан В.М., Крюкова І.О., Шабатура Т.С., Гнатєва Т.М., Бачевський, І. В. Заблодська, О. О. Решетняк. та ін.[1-5]

Отже, формування та нарощення інноваційного потенціалу підприємств харчової промисловості характеризується як багатогранний процес, який зміщує в себе реалізацію інноваційної моделі управління всіма ресурсами галузі і характеризується економічною, фінансовою, матеріальною, людською, інформаційною, технологічною, технічною та іншими складовими. Вагомим є той факт, що в умовах скорочення бюджетних ресурсів в сфері науки і технологій, Україна спрямовує державну підтримку в галузі, що по-перше, є пріоритетними для розвитку національної економіки та національної безпеки держави, по-друге, такими, що характеризуються високим рівнем інноваційних технологій та інноваційним потенціалом, тобто здатними нарощувати конкурентоспроможність на світових ринках. При цьому виникає проблема відсутності загальної оцінки рівня інноваційного потенціалу галузі, його структури, навіть виокремлення інноваційного потенціалу як складової в економічному потенціалі харчової промисловості. Зростаюча увага до інноваційних моделей ведення бізнесу, нові методологічні підходи щодо управління економічними ресурсами харчової промисловості, об'єктивна необхідність активізації інноваційної діяльності у світовому бізнес-середовищі висувають нові вимоги до механізмів та інструментів нарощення конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу харчової промисловості.

Поняття „інноваційний потенціал” розвивалось разом з поняттям інноваційної діяльності, воно удосконалювалося й трактувалося в процесі теоретичних та практичних досліджень на початку 80-х років ХХ століття. Останнім часом це поняття знаходить все більше поширення, з'являються самостійні дослідження, присвячені аналізу різних його аспектів. Порівняно недавно поняття „інноваційний потенціал” стало вводиться в число понять економічної науки як економічна категорія [1].

Інноваційний потенціал як економічна категорія має широке коло характеристик, які розкривають його економічну природу. В наукових працях вчені зосереджують свої дослідження на розкритті порізних сторін інноваційного потенціалу, тому

в науковій літературі надані його особливі визначення, що нерідко не співвідносяться між собою.

Автори вважають, що у ринкових умовах до інноваційного потенціалу можуть бути віднесені всі ресурси, які забезпечують досягнення конкурентних переваг підприємства шляхом розробки й запровадження інновацій та дають визначення інноваційного потенціалу з точки зору рівень готовності організації до реалізації чи проекту програми інноваційних стратегічних змін [1, 2].

Також інноваційний потенціал трактують як сукупність інноваційних ресурсів, які перебувають у взаємозв'язку, та чинників (процедур), які створюють необхідні умови для оптимального використання цих ресурсів з метою досягнення відповідних орієнтирів інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності підприємства в цілому [3].

Метою дослідження інноваційного потенціалу в працях відомих фахівців є визначення шляхів інноваційного розвитку, оскільки інноваційна діяльність включає в себе не лише процес перетворення наукових знань на нові технології, продукти, послуги, а й маркетингове дослідження світових та вітчизняних ринків, конкурентного середовища, комплекс управлінських та організаційно-економічних заходів щодо активізації інвестицій в новачії, фінансове забезпечення управлінських рішень та нововведень, нарощення людського капіталу, підвищення результативних показників господарської діяльності.

Отже, на сучасному етапі відбувається формування економічної категорії „інноваційний потенціал”. Розвиваючись, окремі аспекти досліджуваної категорії розкривалися через використання в сучасній економічній літературі понять науково-технічного потенціалу, науково-інноваційного потенціалу, наукового потенціалу, потенціалу трансформації технології, науково-дослідного й дослідно-конструкторського потенціалу, кадрового потенціалу.

Отже, при розгляді інноваційного потенціалу в сучасній економічній літературі вченими виділяються чотири підходи до тлумачення визначення:

1. як сукупності різних видів ресурсів, необхідних для здійснення інноваційної діяльності;
2. як „міра готовності” виконати поставлені цілі в області інноваційного розвитку;
3. як здатність розробляти й реалізовувати інноваційні проекти;
4. як сукупність можливостей підприємства в інноваційній діяльності .

Таким чином, при вивченні інноваційного потенціалу на різних рівнях науковці акцентують увагу на двох позиціях: наявності ресурсів та на навичках, компетенція і можливостях їх використання.

Але більшість вчених схиляється все ж таки до класичного ресурсного підходу, тобто представляє інноваційний потенціал як сукупність ресурсів, підкреслюючи найчастіше основні елементи, як кадрова, інформаційно-методологічна, організаційна й матеріально-технічні складові .

Такий підхід до дефініції інноваційного потенціалу не є домірним, оскільки по-перше, інновації визнають стратегічними активами держави, які повинні мати оцінку в довгостроковій перспективі, а тому вимагають вивчення у вартісному вимірі та в русі. По-друге, реалізація інновацій є діяльністю що супроводжується

високим рівнем ризику комерціалізації інноваційних продуктів, що також схиляє методологічні підходи щодо вивчення інноваційного потенціалу галузі у бік потокових концепцій.

Література:

1. Гришова І.Ю. Структурні економічні потенціали підприємств аграрного виробництва та методи їх реалізації / І.Ю.Гришова // Вісник Уманського державного аграрного університету. – Умань, 2010 (1-2) – С. 69 – 75
2. Гришова І.Ю. Вплив інституціональної структури на розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств [Електронний ресурс] / І.Ю. Гришова, В.О. Непочатенко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 2 . – С. 47-51. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n2.html>
3. Державна підтримка регіональних програм інноваційного розвитку [Електронний ресурс] / І.Ю. Гришова, В.А. Замлинський, В.В. Кужель // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 2 . – С. 201-206. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n2.html>
4. Гришова І.Ю. Проблеми формування інноваційної системи України / І.Ю.Гришова, Т.М.Гнатєва // Інноваційна економіка № 12, – 2012 – С.54-62
5. Бачевський Б. Є. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посіб. / Б. Є. Бачевський, І. В. Заблодська, О. О. Решетняк. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 400 с.

АНАЛІЗ ВНУТРІШНЬОГО БОРГУ УКРАЇНИ

Вступ. На сучасному етапі розвитку країни позики держави найчастіше використовуються для фінансування витрат уряду і надання соціальних дотацій, що не передбачає одержання прибутку і призводить до формування внутрішнього державного боргу. Питання регулювання внутрішнього державного боргу стало особливо актуальним в умовах нестабільності. Необхідність погашення та обслуговування значного за розмірами боргу потребує альтернативних стратегічних рішень боргових проблем з боку державної фінансової політики з урахуванням позитивного та негативного впливу на економіку країни. Одним з ключових питань розгляду практичних аспектів розуміння поняття внутрішнього державного боргу є визначення місця внутрішнього державного боргу в економічній системі України.

Питання державного боргу і зокрема внутрішньої заборгованості держави досліджували провідні економісти та вчені світу, зокрема: Дж. Кейнс, Д. Рікардо, К. Дитцель, К. Маркс, А. Лернер, Ф. Фрідман, Р. Масгрейв, Ф. Модільяні, К. Макконелл, С. Брю, М. Боголепов, В. Федоров та інші.

Серед українських вчених питання державної заборгованості та розвитку внутрішнього державного ринку боргових цінних паперів досліджують: Т. Вахненко, В. Стецький, В. Козюк, Г. Кучер, С. Марченко та інші.

Метою даного дослідження є аналіз внутрішнього боргу України, його обсягів, структури та проблем.

Основна частина. Однією з характерних рис сучасного процесу функціонування економіки України є нестача фінансових ресурсів у державному бюджеті. Тому, перед державою постає завдання збалансування дохідної та видаткової частин бюджету, забезпечення фінансування наявного дефіциту на раціональних і вигідних засадах. Одним із джерел фінансування дефіциту бюджету є запозичення, які здійснюються на внутрішньому ринку країни. Під час проведення активної політики залучення фінансових ресурсів на внутрішньому ринку держави формується внутрішній державний борг [2].

Внутрішній державний борг – це борг уряду країни своїм громадянам, це ситуація, коли всі «винні самі собі». Внутрішній державний борг – це внутрішня заборгованість держави підприємствам і населенню, що виникла внаслідок залучення їх коштів для виконання державних замовлень, випуском в обіг державних облігацій та інших державних цінних паперів.

Внутрішній державний борг пов'язаний з фінансуванням державних витрат фізичними та юридичними особами у національній валюті. Найсуттєвішим його наслідком є перерозподіл доходів всередині країни.

Основною причиною використання фінансових ресурсів, залучених на внутрішньому ринку, є дефіцит бюджету. В умовах недостатнього наповнення дохідної

Таблиця 1

Обсяги внутрішньої заборгованості України за 2011-2012 роки

Показник	Рік		Абсолютне відхилення, +/-	Відносне відхилення, %
	2011	2012		
1	2	3	4	5
Заборгованість перед банківськими установами	3174,06	3041,81	-132,25	-4,17
Внутрішня заборгованість, не віднесена до інших категорій	158292,95	187257,49	28964,54	18,30
Всього	161467,01	190299,30	28832,29	17,86

Таблиця 2

Обсяги внутрішньої заборгованості України за 2011-2012 роки

Показник	Рік		Абсолютне відхилення, +/-	Відносне відхилення, %
	2011	2012		
1	2	3	4	5
Заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	92093,43	99916,43	7823,00	8,49
Заборгованість за середньостроковими зобов'язаннями	62396,25	84353,49	21957,24	35,19
Заборгованість за короткостроковими зобов'язаннями і векселями	6977,33	6029,37	-947,95	-13,59
Всього	161467,01	190299,30	28832,29	17,86

частини бюджету, зростання рівня дефіциту бюджету, спостерігається значний ріст державної заборгованості, що з часом у разі продовження таких негативних тенденцій може загрожувати дефолтом [3].

Проаналізуємо обсяги внутрішнього боргу держави за допомогою табл. 1 (за типом кредитора) та табл. 2 (за типом боргового зобов'язання).

Згідно до даних табл. 1, обсяги внутрішньої заборгованості України зростає. У 2011 році вона складала 161467,01 млн. грн., у 2012 році вона збільшилась на 28832,29 млн. грн. (або 17,86 %) та становила 190299,30 млн. грн.

Заборгованість перед банківськими установами за розглянутий період зменшилась на 132,25 млн. грн. (або 4,17 %), у 2011 році вона складала 3174,06 млн. грн., у 2012 році – 3041,81 млн. грн. Внутрішня заборгованість, не віднесена до інших категорій значно збільшилась – на 28964,54 млн. грн. (або 18,30 %), у 2011 році вона складала 158292,95 млн. грн., у 2012 році – 187257,49 млн. грн.

Згідно до даних табл. 2, заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями за розглянутий період збільшилась на 7823,00 млн. грн. (або 8,49 %), у 2011 році вона складала 92093,43 млн. грн., у 2012 році – 99916,43 млн. грн. Заборгованість за середньостроковими зобов'язаннями також значно зросла – на 21957,24 млн. грн. (або 35,19 %), у 2011 році вона складала 62396,25 млн. грн., у 2012 році – 84353,49 млн.

Таблиця 3

Структура внутрішньої заборгованості України за 2011-2012 роки

Показник	Обсяги, млн. грн.		Питома вага, %		Абсолютне відхилення, +/-	Відносне відхилення, %
	2011	2012	2011	2012		
1	2	3	4	5	6	7
Заборгованість перед банківськими установами	3174,06	3041,81	1,97	1,60	-0,37	-18,69
Внутрішня заборгованість, не віднесена до інших категорій	158292,95	187257,49	98,03	98,40	0,37	0,37
Всього	161467,01	190299,30	100,00	100,00	0,00	0,00

Таблиця 4

Структура внутрішньої заборгованості України за 2011-2012 роки

Показник	Обсяги, млн. грн.		Питома вага, %		Абсолютне відхилення, +/-	Відносне відхилення, %
	2011	2012	2011	2012		
1	2	3	4	5	6	7
Заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	92093,43	99916,43	57,04	52,50	-4,53	-7,94
Заборгованість за середньостроковими зобов'язаннями	62396,25	84353,49	38,64	44,33	5,68	14,71
Заборгованість за короткостроковими зобов'язаннями і векселями	6977,33	6029,37	4,32	3,17	-1,15	-26,68
Всього	161467,01	190299,30	100,00	100,00	0,00	0,00

грн. Заборгованість за короткостроковими зобов'язаннями і векселями зменшилась на 947,95 млн. грн. (або 13,59 %), у 2011 році вона складала 6977,33 млн. грн., у 2012 році – 6029,37 млн. грн.

Згідно до даних табл. 3, доля виконання заборгованості перед банківськими установами за розглянутий період зменшилась на 0,37 % (відносне відхилення

Таблиця 5

Обсяги гарантованого державою внутрішнього боргу України за 2011-2012 роки

Показник	Рік		Абсолютне відхилення, +/-	Відносне відхилення, %
	2011	2012		
1	2	3	4	5
Заборгованість перед юридичними особами	5812,98	9973,35	4160,37	71,57
Заборгованість перед банківськими установами	6426,76	6244,08	-182,68	-2,84
Заборгованість, не віднесена до інших категорій	0,95	0,00	-0,95	-100,00
Всього	12240,69	16217,43	3976,74	32,49

складає 18,69 %), у 2011 році вона складала 1,97 %, у 2012 році – 1,60 %. Доля виконання внутрішньої заборгованості, не віднесеної до інших категорій відповідно збільшилась – на 0,37 % (відносне відхилення складає 0,37 %), у 2011 році вона складала 98,03 %, у 2012 році – 98,40 %.

Згідно до даних табл. 4, доля виконання заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями за розглянутий період зменшилась на 4,53 % (відносне відхилення складає 7,94 %), у 2011 році вона складала 57,04 %, у 2012 році – 52,50 %. Доля виконання заборгованості за середньостроковими зобов'язаннями збільшилась на 5,68 % (відносне відхилення складає 14,71 %), у 2011 році вона складала 38,64 %, у 2012 році – 44,33 %. Доля виконання заборгованості за короткостроковими зобов'язаннями і векселями зменшилась на 1,15 % (відносне відхилення складає 26,68 %), у 2011 році вона складала 4,32 %, у 2012 році – 3,17 %.

Показник відношення внутрішнього державного боргу України до ВВП був достатньо низьким, що дало змогу Світовому банку стверджувати про запас фінансової стійкості економіки України.

Для економічно розвинених країн звичним є відношення внутрішнього державного боргу до ВВП на рівні понад 30 %. В Україні ж за законодавчого обмеження у 60 % від ВВП сукупного боргу країни офіційний внутрішній державний борг становив близько 12,4 % від ВВП у 2011 році та 13,5 % від ВВП у 2012 році. Це пояснюється тим, що до складу державного боргу не входять боргові зобов'язання АР Крим та органів місцевого самоврядування. Проаналізуємо обсяги гарантованого державою внутрішнього боргу (табл. 5).

Внутрішній гарантований державою борг України у 2011 році складав 12240,69 млн. грн., у 2012 році збільшився на 3976,74 млн. грн. (або на 32,49 %) та складав 16217,43 млн. грн.

Обсяги гарантованої державою заборгованості перед юридичними особами збільшились на 4160,37 млн. грн. (або на 71,57 %), у 2011 році складала 5812,98 млн. грн., у 2012 році – 9973,35 млн. грн. Заборгованість перед банківськими установа-

ми зменшилась на 182,68 млн. грн. (або 2,84 %), у 2011 році складала 6426,76 млн. грн., у 2012 році – 6244,08 млн. грн. Заборгованість, не віднесена до інших категорій у 2012 році виплачена повністю у сумі 0,95 млн. грн.

В нестабільній економіці України внутрішній державний борг все більше набуває характеру не лише фінансової, але і соціально-політичної проблеми. Питання управління та обслуговування внутрішнього державного боргу є особливо важливим в контексті тих економічних труднощів, які впродовж останніх років переживає Україна. Необхідність розв'язання цих питань потребує пошуку шляхів вдосконалення механізму управління та обслуговування внутрішнього державного боргу в Україні [4].

Висновки. Обсяги внутрішнього державного боргу зростають, у 2011 році складали 161467,01 млн. грн., у 2012 році – 190299,30 мл. грн. Обсяги внутрішнього гарантованого державою боргу в 2011 році складали 12240,69 млн. грн., у 2012 році – 16217,43 млн. грн. При цьому постає завдання включення інших секторів економіки (крім банківського) до кредитування держави, формування вторинного ринку державних цінних паперів, використання різноманітних боргових інструментів: з різними умовами, строками погашення, типами доходності, здатністю обігу на ринку.

Список використаних джерел

1. Державна казначейська служба України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/>
2. Управління державним боргом: навч. посібн. / О. О. Прутська, О. А. Сьомченков, Ж. В. Гарбар, Л. І. Губанова, В. В. Руденко – К.: Центр навч. літ-ри., 2010. – 216 с.
3. Коблик І.І. Внутрішні державні запозичення: оцінка та перспективи розвитку / І.І. Коблик // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – №22. – С. 222-229
4. Каменська В.П. Напрями оптимізації системи управління державним боргом України / В.П. Каменська // ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – 2011. – №17. – С. 171-190
5. Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2013-2015 роки. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/320-2013-%D0%BF>

THE CONCEPT OF ECOLOGICALLY-ORIENTED ANTICRISIS MANAGEMENT OF INDUSTRIAL PRODUCTION DEVELOPMENT

Abstract. Author developed the concept of the anti-crisis development of industrial production that allow to carry out a qualitative transition of the national economy to a sustainable development. There were defined: priority approaches to overcome the identified deficiencies in industrial production, taking into account the principles of environmentally friendly management of natural resources, and the main stages of state influence on industrial production development.

Key words/ Ключевые слова: industrial development /промышленное развитие, ecologically-oriented development/экологически-ориентированное развитие, greening of industry/ экологизация промышленности, eco-innovation/ эко-инновации.

Economic development creates many environmental problems because technological progress combined with the infinity of human needs is continually expanding range of goods and services thus increase the amount and types of natural resources involved in the industrial production. This generates a variety of negative effects produced by the industry. Their accumulation and multiplicative effect violate the natural cycles of reproduction of biological resources and abiotic components of the environment. This led to the environmental crisis in the second half of the twentieth century. For solving this urgent problem it is very important to use the concept of environmentally-oriented development. This concept will replace the traditional concept of economic development based on extensive consumption of natural resources and a large man-made pressure on the environment.

The proposed concept of environmentally-oriented development of industrial production is based on the main provisions:

- generation, accumulation and direction of qualitative changes of technological base of production are the subject of management and adjustment;
- strengthening the links between economic and ecological system and deepening the imbalance between them at the global level define priority of choice environmentally-oriented vector of the industry further development.

The essence of the concept is in the idea that the transition of the national economy to a model of sustainable development can be achieved through the development of effective anti-crisis government policy. Such policy should ensure the stability of the industrial production based on continuous ecologically-oriented technological progress that can be achieved through the introduction of “green” innovations (Fig. 1).

The core managerial tasks at the macro level might included:

- organization of the institutional enabling environment for ecologically-oriented investment and innovation in the industrial sector and for the formation of a “green” market for goods and services;
- supervision on compliance with the «environmental standards of special nature

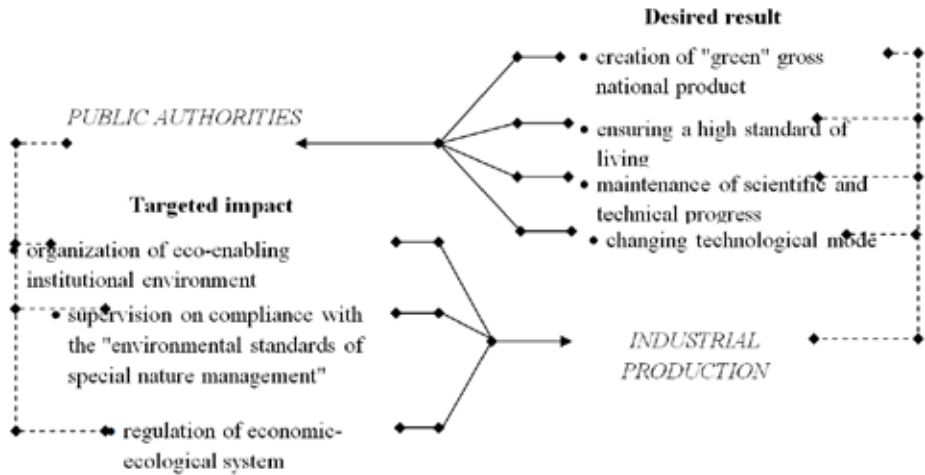

Figure. 1. The causal links between public institutions and industrial complex in the sphere of anticrisis environmentally-oriented management

management» as an obligatory minimum (set in law) by all participants of commodity-money relations, and appropriate work of related economic and social institutions in the sphere of nature management;

- regulation of economic-ecological system through the «automatic stabilizers», «fine-tuning» and «indicative planning» during the crisis in order to diminish the negative effects.

A coherent state policy aimed at target stimulation of environmentally-oriented investment activity over the long term (over 10 years) will initiate the multiplier effect of creation and spreading of “green” innovation among micro-level economic agents. Traditional resource-technological system can be transformed into “environmentally friendly” in result of mass development of unique high-technology products, their distribution in the market, combined with ecologization of life cycle. The formation of the national market of “green” products and services together with the establishment of the dominant of environmental ethics in public life corresponds to the main conditions for transition of socio-economic formation to sustainable development model.

Green technology markets in Ukraine have great potential for development. According to existing research the size of the market of environmental goods and services amounted to 112.6 billion UAH (22.6 billion Euro) in Ukraine in 2006. It is more than 6 times compared with 2005, when the size of this market was 18 billion UAH. The market potential of green technologies and services in Ukraine can amount to 120 billion Euro due to outdated technology, an urgent need to reduce resource and energy dependence of the major industries of the country [1]. Climate protection has the largest share – 119 billion Euro, waste management can amount to 831 million Euro, potential of rational use of water amounted to 600 million Euro. But for using this potential it is important to develop state policy aimed at promoting “green” innovations.

The purpose of development proposed concept is the formalization of the theoretical and methodological principles, the practical use of which would achieve a

permanent managed industrial production development on the principles of “balancing economic and ecological goals” of natural management. Realization of this goal implies fulfilment basic tasks:

- flattening the amplitude of cyclical fluctuations in the functioning of the industrial complex;
- direction control of technological mode evolution towards its greening;
- formation of the national market of «green» products and services.

An important tool for ensuring the achievement of these objectives is to monitor the phases of economic development. For this it is necessary to develop a tool that allows to forecast phase of economic development and to choose the appropriate tools. This assumes that active government policy is conducted in the phase of decline and recession, and liberalization is used during the recovery and stabilization.

In accordance with the basic stages of state influence on the development of the industrial production ecologically-oriented anticrisis management should be determined by a complex of situational alternative strategies. These strategies are based on a number of forecast scenarios of changes in the current economic and environmental situation in accordance with the strategic objectives, determinants and drivers.

Reference.

1. Green business support strategy for Ukrainian private business organizations focusing on metal and mining industry. Union of black sea and Caspian confederation of enterprises (UBCCE). – Режим доступа - www.ubcce.org/docs /GIZ_Ukraine_Strategy.pdf.

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ЦЕН И ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ В РБ

Важное место в экономических преобразованиях в условиях переходного периода занимают вопросы разумного сочетания свободного ценообразования с государственным регулированием цен. Государственное регулирование цен в любой экономике позволяет с помощью законодательных, административных и бюджетно-финансовых мероприятий воздействовать на цены таким образом, чтобы способствовать стабильному развитию экономической системы. [1, с. 40]

Государственное регулирование цен обычно осуществляется в двух формах:

- 1) административное (прямое) регулирование цен;
- 2) экономическое регулирование цен (косвенное регулирование).

При прямых методах регулирования цен государство непосредственно воздействует на цены путем регламентации их уровня, установления нормативов рентабельности или нормативов элементов, составляющими цену, или другими аналогичными методами. [2,с. 155]

К косвенным методам государственного регулирования цен относится регулирование учетной ставки процента, налогов, доходов, уровня минимальной заработной платы и др. [3, с. 98]

Важное место в экономических преобразованиях в условиях переходного периода занимают вопросы разумного сочетания свободного ценообразования с государственным регулированием.

Составной частью общей системы регулирования цен является контроль за соблюдением законодательства о ценообразовании.

Что касается оплаты труда, то она осуществляется на основе сочетания мер государственного воздействия с системой договоров.

Государственное регулирование оплаты труда включает:

- законодательное установление и изменение минимального размера оплаты труда в РБ;
- налоговое регулирование средств, направляемых на оплату труда предприятиями, а также доходов физических лиц;
- установление районных коэффициентов и процентов надбавок;
- установление государственных гарантий по оплате труда.

Одним из важнейших направлений ценовой политики остается дальнейшее развитие рыночных механизмов ценообразования при сохранении государственного ценового регулирования лишь в отношении отдельных видов товаров.

С переходом экономики на рыночные методы хозяйствования изменился порядок формирования фонда оплаты труда, размер которого определяется преимущественно собственными денежными средствами. Такие изменения в организации оплаты труда привели к полярности размеров заработной платы по отраслям на-

родного хозяйства и по сельскохозяйственным предприятиям нашей республики. Уровень заработной платы работников сельского хозяйства значительно ниже чем в других производственных отраслях народного хозяйства.

В настоящее время мировая экономика находится в послекризисной ситуации, что не может не оказывать влияния на рынок труда. Повсеместно наблюдается существенный спад экономической деятельности, соответственно, компании стараются сократить свои издержки, в т.ч. на оплату труда. Не является исключением и Республика Беларусь. Несмотря на то, что наша страна интегрирована в мировую экономику достаточно слабо, последствия финансового кризиса наблюдаются и в ней. И хотя они не такие серьезные, как в других государствах, перед многими коммерческими организациями встал вопрос сокращения расходов.

Литература

1. Ванкевич, Е.В. Принципы регулирования занятости в Беларуси/ Е.В. Ванкевич // Вестник БГЭУ. – 2000. – № 2. – с. 11-12.
2. Головачев, А.С. Экономика и рынок труда. Уч. пособие/ А.С. Головачёв – Мн: Выш. школа. 1994.
3. Горбач, Александр. Государственное регулирование оплаты труда: революция свершилась? [Текст] / А. Горбач // НАЛОГОВЫЙ ВЕСТНИК : Республиканский журнал о налогах, сборах и отчислениях. – 2009. – N 3.- С.5-9

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ТРАНСПОРТНО-ЛОГИСТИЧЕСКИХ УСЛУГ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

Ключевые слова: экономический рост, транспортно-логистический сектор, экспортный потенциал страны

Мировой опыт показывает, что одним из факторов экономического роста является развитие логистической системы, охватывающей различные сферы деятельности в стране. По мере развития рыночной экономики процесс совершенствования логистического управления товародвижением объективно приводит к усилению интеграции организаций, участвующих в перемещении товаров. Исходя из этого, возникает необходимость регулирования всей системы движения товаров.

Для Республики Беларусь все более актуальной становится проблема соответствия общим мировым тенденциям и усиления своих позиций на рынке транспортно-логистических услуг как важнейшем секторе логистики.

Беларусь находится на перекрестке основных транспортных маршрутов, связывающих государства Западной Европы с двумя мощными региональными рынками – Россией и странами Юго-Восточной Азии, а страны Черноморского побережья – со странами Балтийского моря. Используя в полной мере выгодное географическое положение, наша страна может увеличить транзит грузов по территории страны, создать новые рабочие места, увеличить поступления валютной выручки.

Транспортно-логистический сектор занимает весьма значительную долю на рынке услуг Беларуси. В настоящее время в республике функционирует более 3000 компаний и индивидуальных предпринимателей, активно занимающихся транспортом и логистикой. В последние годы крупные государственные и частные транспортно-логистические компании, логистические провайдеры, предприятия производственного сектора и сферы услуг стали активно создавать свои складские комплексы, грузовые терминалы, транспортно-логистические центры.

Тем не менее потенциал транспортной логистики в Республике Беларусь используется не достаточно.

Уровень эффективности логистики в республике, несмотря на активное развитие этой сферы и поддержку со стороны государства, остается на 45-м месте в рейтинге Всемирного банка. В прошлом году Беларусь на основании опроса экспедиторов оказалась на 91-й строчке из 155.

Это происходит из-за специфичности развития самих логистических систем, обусловленных целым рядом причин:

- не достаточно прочные связи между производителями, поставщиками и потребителями, которые должны быть объединены в одну систему;
- создание логистических систем требует капитальных вложений и подчас достаточно значительных;
- темпы развития производственной, технической и технологической базы логистики в разных отраслях экономики в последние годы очень высоки и требуют практически постоянного внесения улучшений или внедрения новых продуктов, что требует значительных единовременных затрат;
- постоянное совершенствование технологий предполагает интенсивную подготовку кадров по специальности «логистика», переподготовку и повышение квалификации в этой области персонала среднего и высшего менеджмента [1].

Так, по итогам 2012 года общий объем транспортно-логистических услуг центров вырос на 66%. Число складов, открытых площадок, контейнерных терминалов таких объектов возросло на 10 до 138 единиц. Объем транспортно-логистических и экспедиционных услуг возрос более чем в 2,2 раза и составил 2,8 трлн. рублей.

Данные цифры говорят о том, что в республике идет наращивание использования логистических услуг, хотя есть проблема непонимания руководителями многих промышленных предприятий в их необходимости. Многие считают, что это дополнительные услуги, без которых можно обойтись. Между тем мировая практика показывает, что применение услуг логистов позволяет снизить издержки предприятий на 10—20%. [2]

Таким образом, в целях повышения эффективности функционирования национальной логистической системы Беларуси необходимо решить ряд важных задач:

1. Создать единую транспортно-логистическую систему, включающую структуры как государственной, так и частной форм собственности.

2. Обеспечить государственную поддержку притока иностранных инвестиций в этот сектор услуг, в частности через строительство логистических центров. Появление транснациональных корпораций с их передовыми стратегиями и технологиями поможет создать стабильный и успешный рынок логистических услуг.

3. Значительно расширить комплекс транспортно-логистических услуг (включая планирование, контроль, менеджмент и доставку) при активном использовании аутсорсинга логистических услуг на международном рынке.

4. Открыть за рубежом многофункциональные логистические центры, представляющие комплексы объектов, обеспечивающих управление товарными, сервисными и информационными потоками, предназначенные для управления продвижением товаров, в том числе белорусского производства, их реализации в стране назначения.

5. Сформировать систему подготовки высококвалифицированных специалистов в сфере 3PL и 4PL технологий и транспортных услуг в рамках: постоянно действующего краткосрочного семинара, курсов по подготовке и переподготовке кадров по логистике, подготовки менеджеров по специальности «Логистика» в ведущих вузах Беларуси. [3]

В настоящее время, по информации Министерства торговли, ведется работа по поиску инвесторов для создания транспортно-логистических центров на 8 участ-

ках, предусмотренных программой, в Гомельской (3), Гродненской (3) и Могилевской (2) областях.

В скором времени ожидаются инвестиции в строительство и развитие транспортно-логистических центров в целом в Беларуси к 2015 году составят более 900 млн долларов. По предварительным данным, из них 132 млн долларов направят на развитие транспортно-логистической инфраструктуры [4].

Таким образом, комплексное решение отмеченных задач с учетом тенденций развития мирового рынка логистических услуг позволит компаниям Республики Беларусь завоевать устойчивые позиции в международной логистике. Развитая логистическая инфраструктура страны стимулирует приток иностранных инвестиций, значительный рост объемов транзитных перевозок, формирование дополнительных конкурентных преимуществ белорусских участников рынка транспортно-логистических услуг и значительный рост экспортного потенциала страны.

Список использованных источников:

1. Программа развития логистической системы Республики Беларусь на период до 2015 года./ Национальный правовой интернет-портал Республики Беларусь [Электронный ресурс]. — 2013. — Режим доступа: <http://pravo.by/> — Дата доступа: 05.11.2013.
2. Минтранс: у Беларуси есть все предпосылки войти в число 50 ведущих стран по эффективности/naviny.by экономика/[Электронный ресурс]. — 2013. — Режим доступа: [http:// http://naviny.by/](http://http://naviny.by/) — Дата доступа: 05.11.2013.
3. Людмила Климович, Екатерина Шека. Международный рынок транспортно-логистических услуг и перспективы белорусской логистики /Людмила Климович, Екатерина Шека// журнал международного права и международных отношений. — 2012. — № 1
4. В Беларуси растут объемы оказания транспортно-логистических услуг/ [Электронный ресурс]. — 2013. — Режим доступа: <http://agronews.by/> — Дата доступа: 05.11.2013.

Серьогіна Д.О.

аспірант Харківського національного університету міського господарства ім. О.М. Бекетова, м. Харків

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ РОЗВИТКУ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

***Анотація:** Автором були систематизовані й узагальнені фактори, що обумовлюють послідовну зміну фаз життєвого циклу міста на основі проведеного аналізу фундаментальних праць, присвячених циклічності розвитку міських поселень.*

Ключові слова/Keywords: розвиток міста/development of the city, фази розвитку міських комплексів/ phase of the development of urban complexes, життєвий цикл міста/ lifecycle of the city.

Виклад основного матеріалу. Для будь-якої системи властивий особливий життєвий цикл виникнення, розвитку та згасання. Місто, являючись динамічною системою, що змінюється в часі, об'єктивно проходить у своєму розвитку певні етапи (фази). Визначення фази життєвого циклу міста є найважливішим засобом оцінки стану і перспектив розвитку міської території, основою для вироблення управлінських рішень і вибору стратегічних пріоритетів політики керівництва.

Розвиток міста неможливо уявити у вигляді монотонно зростаючої функції, про що свідчить історичний досвід. Безліч прикладів регресивного міського розвитку зустрічається і сьогодні, проте тепер найчастіше причинами зниження статусу міста стають економічні причини. При цьому приклади стагнації окремих міських поселень можна знайти в країнах з різними соціально-економічними системами, що знаходяться на різних стадіях розвитку [1].

Розвиток міста являє собою складне переплетіння спадів і підйомів, що циклічно змінюють один одного. При цьому в окремі моменти, вплив деструктивних факторів може стати настільки високим, що адаптаційних можливостей міста стає недостатньо для їх подолання.

Однією з перших фундаментальних праць, присвячених аналізу циклічності розвитку міських поселень, є робота професора Дж. Форестера, який застосував для опису та аналізу динаміки розвитку міста Бостона багаторівневу математичну модель, створену на основі аналізу системних зв'язків між трьома базовими процесами міської динаміки. Перший процес описує підприємницьку діяльність у місті таким чином, що підприємство виникає, стає розвиненим, далі старіє і перестає існувати. Другий процес описує будівництво, старіння і знос житлових будівель у місті. Третій процес описує динаміку населення міста, що включає різні категорії (менеджери, кваліфіковані кадри, некваліфіковані кадри, зайняті і безробітні). Всі процеси пов'язані між собою так, що відображають природний характер циклічного розвитку міста [2].

Присвячені дослідженню циклічності розвитку різних міських районів роботи М. Портера також викликають інтерес. Особливу увагу Портера привертають проблеми розвитку старої, як правило, центральної частини американських міст, яка

раніше була просторовим центром ділового життя, а тепер занепадає [3].

У роботі «Маркетинг місьць» Ф. Котлер і його співавтори виділяють кілька типів територій, що знаходяться на різних стадіях життєвого циклу: території, які або вмирають або існують в стані хронічної кризи; території, що мають деякий потенціал для відродження; території, які мають ознаки як розквіту, так і спаду; території, де проходять оздоровчі перетворення; обрані території, що продовжують залучати бізнесменів, нових жителів і відвідувачів [1].

Уявлення про рушійні сили, чинники, що обумовлюють послідовну зміну фаз життєвого циклу міста, надзвичайно різноманітні. Є.Г. Аніміца, А.П. Дубнов і Л.В. Коваль вважають що цикл формується в результаті взаємодії зовнішнього середовища і базисних процесів життєдіяльності міста, пов'язаних між собою контурами позитивного та негативного зворотного зв'язку. У свою чергу, для міст, де містоутворююче підприємство створене з метою забезпечення військово-стратегічних інтересів і національної безпеки країни, життєвий цикл буде визначатися зміною цілей, пріоритетів і територіальних аспектів військово-політичної стратегії країни [4].

І.Д. Тургель в якості першопричини «запуску» механізму циклічності розвитку міста пропонує циклічність розвитку галузей міської економіки. Для мономіст динаміка життєвого циклу буде детерминуватись динамікою життєвого циклу єдиного містоутворюючого підприємства [5]. Уявлення про потреби і інтереси людей як про рушійну силу у розвитку міст в роботі Є.Г. Аніміца і Н.Ю. Власова продуктивно в методологічному плані [6].

П.А. Орхівський виділяє наступні фази життєвого циклу міста: розвиток (інтенсивне зростання), зростання (зростання, що сповільнюється), стагнація, занепад. За відсутності цілеспрямованого впливу на розвиток міста перехід його з однієї фази в іншу відбувається стихійно [7, 8].

Ж. Шабо та Ж. Боже-Гарньє визначили функцію міста як сенс його існування і, отже, як критичний обсяг діяльності, яка виправдовує існування і розвиток міста, забезпечує необхідні йому ресурси для життя [9]. Виходячи з вищевикладеного, життєвий цикл міста – це послідовність фаз зародження, зростання, зрілості і спаду, що змінюють один одного, рушійною силою яких є циклічність розвитку функціональної спеціалізації, що забезпечує взаємодію зовнішнього середовища та основних елементів міської економіки. При цьому всю сукупність функцій, виконуваних містом, з точки зору ступеня взаємозв'язку з зовнішнім середовищем, варто розділити на дві групи- містоутворюючі та містообслуговуючі. Містоутворюючі види діяльності лежать в основі створення міста, обумовлені суспільним та територіальним поділом праці. В якості містоутворюючих, таким чином, можуть виступати підприємства різних сфер суспільного виробництва.

В умовах, що складаються траєкторія життєвого циклу міста буде визначатися формуванням функціональної спеціалізації, що відповідає змінам зовнішнього середовища та інтересам міської соціуму, так як нові потреби суспільства вимагають появи нових функцій, виконуваних містами в системі господарства і розселення, що в свою чергу детермінує появу нових і відмирання старих елементів міської економіки. У період підйому зростання обсягів виробництва і доходів у містоутворювальному секторі веде не тільки до зростання сукупного споживчого попиту, але й до зростання інвестиційного попиту на території міста. Розширення ємності внутрішнього

ринку міста стає стимулом для зростання обсягів виробництва і доходів у містообслуговуючому секторі. Збільшення прибутку підприємств і доходів населення в свою чергу веде до підвищення наповнюваності міського бюджету і як наслідок – до активізації соціальної політики, розширенню спектру та підвищенню якості послуг містом суспільних благ і послуг і в результаті – до підвищення якості життя городян. У період спаду зниження прибутку і доходів звужує ємність внутрішнього ринку, обмежує обсяги виробництва містообслуговуючого комплексу, скорочує податкові надходження до бюджету і в підсумку веде до загальної стагнації економічної та соціальної сфери міста.

Реалізацію розглянутої взаємозалежності на різних фазах життєвого циклу міста в загальному теоретичному вигляді можна представити графічно (рисунок). На першій фазі формується місія міста, визначається його функціональна спеціалізація, активізуються підприємства містоутворюючого комплексу, що здійснюють розробку і виведення нових товарів на ринок.

У другій фазі в результаті розвитку провідних секторів містоутворюючого комплексу, здійснюється позитивний синергетичний вплив на стан економіки міста в цілому за рахунок зростання різних компонентів сукупного міського попиту. Стан соціальної сфери міста та якість життя населення зростає значно повільніше, ніж економічної, що пов'язано як з інерційністю соціальних процесів, так і з необхідністю акумуляції матеріальних і нематеріальних ресурсів території для досягнення якісно нового стану економіки міста. Провідні галузі та підприємства містоутворюючого сектора перебувають на стадії зростання.

На третій фазі життєвого циклу міста темпи розвитку секторів містоутворюючого сектору, пов'язаних з формуванням нової функціональної спеціалізації, досягають свого максимуму. Починається процес перетворення результатів економічного зростання міста в розширення спектру і підвищення доступності різноманітних громадських послуг, підвищується наповнюваність бюджету міста, з'являються можливості реалізації нових соціальних програм.

На четвертій фазі життєвого циклу міста активність провідних секторів містоутворюючого сектора починає знижуватися, провідні галузі містоутворюючого комплексу переходять на стадію зрілості. Даний спад компенсується підвищеними темпами зростання інших секторів містоутворюючого та містообслуговуючого секторів, які використовують можливості розширення виробництва в силу зростання місткості внутрішнього попиту та залучення зовнішніх фінансових ресурсів на територію міста. Досягається максимальна бюджетна забезпеченість і високі показники якості життя.

На п'ятій фазі економічний спад провідних секторів містоутворюючого комплексу починає поширюватися на економіку міста в цілому, тривалий час після переходу до даної фази циклу можуть зберігатися на високому рівні показники якості життя, такі як тривалість життя, рівень захворюваності, доступність охорони здоров'я та освіти.

На шостій фазі відбувається стагнація, яка охоплює всі підсистеми соціальної та економічної сфер міста. Стагнація галузей містоутворюючого і містообслуговуючого секторів міської економіки супроводжується різким погіршенням якості життя населення.

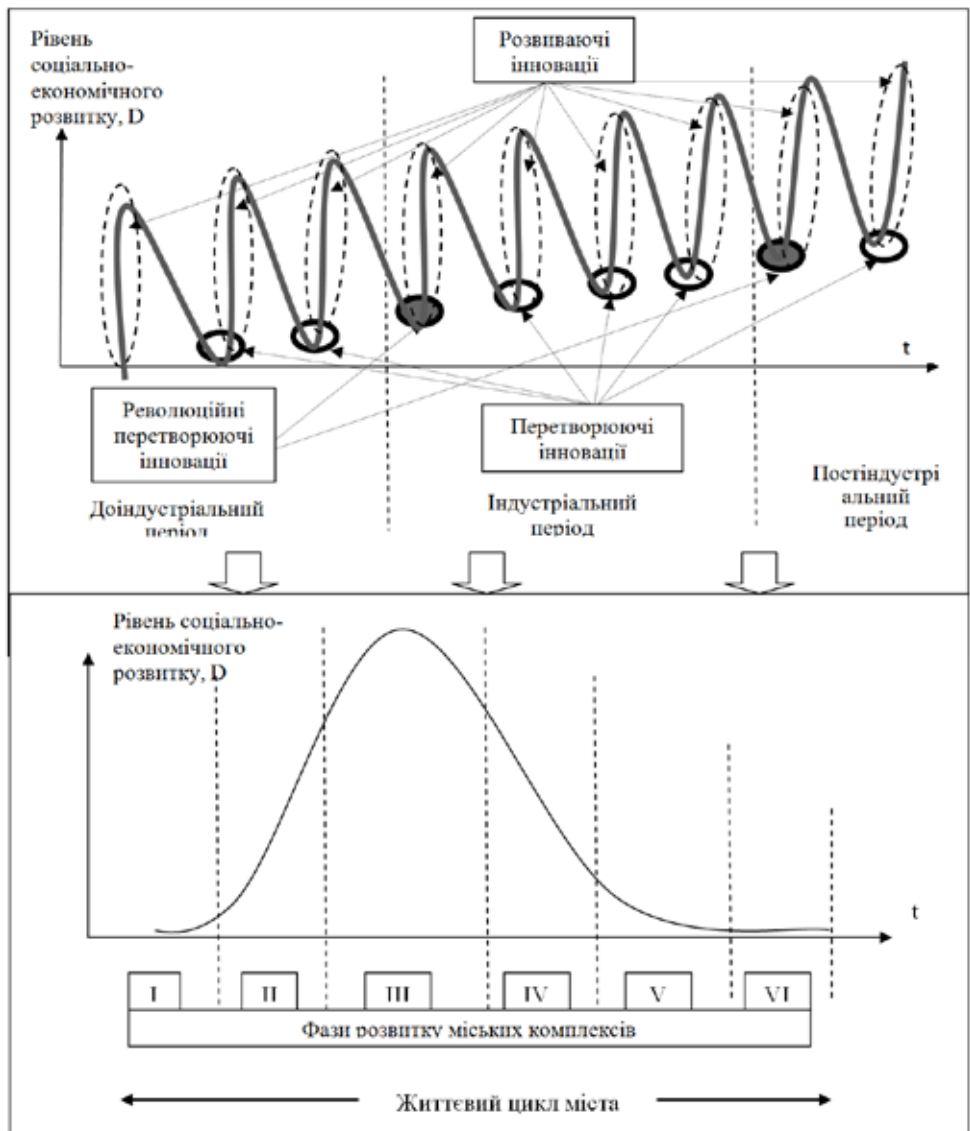

Рис. Структура життєвого циклу розвитку міських територій

Висновки. На шостому етапі можуть бути прийняті управлінські рішення, що забезпечують пошук нової функціональної спеціалізації міста або на основі використання ресурсів саморозвитку і самоадаптації складних соціально-економічних систем, або на основі спільного пошуку нових варіантів розвитку, який здійснюється спільно органами влади різних рівнів, представниками бізнесу і населення, при цьому державно-приватне партнерство у відродженні депресивних територій стає найбільш ефективним. Проте варто враховувати той факт, що в реальному часі траєкторія роз-

витку сучасних міських комплексів може мати масу варіацій і як наслідок управлінські рішення пошуку нової функціональної спеціалізації міста можуть здійснюватися на різних фазах циклу розвитку міста.

Література:

1. Котлер Ф., Асплунд К., Рейн И., Хайдер Д. Маркетинг мест. СПб.: Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге, 2005.
2. Форрестер Дж. Динамика развития города. М.: Прогресс, 1974.
3. Портер М. Конкуренция. М.: Изд. дом «Вильямс», 2005.
4. Анимица Е.Г., Дубнов А.П., Коваль Л.В. Жизненный цикл ЗАТО: фазы адаптации к рыночной динамике / Циклы // Материалы четвертой международной конференции. Ставрополь: СевКавГТУ, 2002.
5. Тургель И.Д. Моноспециализированный город: теория и практика стратегического управления социально-экономическим развитием. Екатеринбург: Изд-во УрГГГА, 2001.
6. Анимица Е.Г., Власова Н.Ю. Градоведение : учеб. пособие для вузов. – Изд 2-е., перераб. и доп. – Екатеринбург: Изд-во Урал. гос. экон. ун-та, 2006
7. Ореховский П.А. Муниципальный менеджмент. – М.: Издательство Алтайского государственного университета, 2008. – 163 с.
8. Ореховский П.А. Муниципальный менеджмент. – Серия “Библиотека муниципального служащего”, Выпуск 16. М.: Московский общественный научный фонд, 1999. 117 с.
9. Боже-Гарнье Ж., Шабо Ж. Очерки по географии городов. – М: Прогресс, 1967.- 201 с.

Жовтяк Г.А.

старший викладач Харківського національного університету міського господарства ім. О.М. Бекетова, м. Харків

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

***Анотація:** Автором запропоновано основні напрями підвищення енергетичної ефективності транспорту та екологічного стану розвитку транспортної галузі в Україні та визначено рівні відповідальності за ці напрями Держави, автомобільної промисловості, транспортних організацій та постачальників палива.*

Ключові слова/Keywords: енергоефективність транспортної галузі/ energy efficiency of the transport sector, екологічна безпека транспорту/ ecological safety of the transport, викиди CO₂ в секторі транспорту/the CO₂ emissions in the transport sector, підвищення ефективності спалювання палива/ improving the efficiency of fuel combustion.

Виклад основного матеріалу. Транспортний сектор є найбільшим в економіці споживачем енергії, у структурі енергоспоживання транспорту в Україні максимальна питома вага припадає на автомобільний транспорт (більше 65%) [1]. Основні причини швидкого зростання – збільшення споживання рідкого палива на особистому автомобільному транспорті. У структурі пасажирообороту транспорту різко зростає частка особистих автомобілів, що призвело до істотного зниження енергетичної ефективності пасажирських перевезень.

На сучасному етапі розвитку людства проблеми екології є глобальними загальнолюдськими проблемами [5]. Забруднення навколишнього середовища транспортом, зокрема, автомобільним є однією з найбільш важливих і актуальних проблем сучасного суспільства [3]. Внаслідок забруднення середовища проживання шкідливими речовинами відпрацьованих газів двигунів внутрішнього згоряння зоною екологічного лиха для населення стають цілі регіони, особливо великі міста. Проблема подальшого зниження шкідливих викидів двигунів все більш загострюється зважаючи безперервного збільшення парку експлуатованих автотранспортних засобів, ущільнення автотранспортних потоків, нестабільності показників самих заходів щодо зниження шкідливих речовин у процесі експлуатації [4].

Цільові програми можуть сприяти розвитку ефективних систем перевезень та інших рішень, які заохочують перехід з автомобіля на громадський транспорт. Особливу увагу слід приділяти плануванню та будівництву таких систем, оскільки на практиці заходи, що стимулюють зміну видів транспорту, не завжди настільки ефективні по частині економії палива або запобігання викидів CO₂. Недавнє дослідження ОЕСР підкреслює, що політика, що заохочує перехід з одного виду транспорту на інший, не може служити основою ефективної програми зниження викидів CO₂ в секторі транспорту, оскільки подібні заходи забезпечують набагато

Рис. Напрями підвищення енергетичної безпеки та зниження викидів в атмосферу від транспорту

менше зниження, ніж заходи, спрямовані на підвищення ефективності спалювання палива [2].

Автор пропонує визначити наступні напрями підвищення енергетичної безпеки і зниження викидів в атмосферу від транспорту, і відповідальність за ці напрями Держави, автомобільної промисловості, транспортних організацій, постачальників палива (рисунок).

Держава. Вона виступає як основна зацікавлена сторона в питанні зменшення впливу транспорту на глобальне потепління шляхом зниження викидів двоокису вуглецю, представляючи інтереси суспільства в цілому та окремих громадян, у той час як кожен окремий громадянин хотів би жити в хорошій атмосфері, але не завжди готовий за це платити. Держава будує свою політику щодо енергетичної та екологічної безпеки виходячи як із своїх внутрішніх інтересів, так і з міжнародних зобов'язань.

Політичні заходи, такі як встановлення стандартів щодо викиду CO₂, паливних стандартів, стандартів шин тощо можуть стимулювати економію палива. Грамотна інформаційна політика, спрямована на поліпшення обізнаності споживачів, може поліпшити їх ставлення до паливозберігаючих рішень. Більш висока інформованість, податкова політика та фінансові стимули можуть сприяти зміні поведінки споживачів. Уряд може сприяти зміні поведінкових стереотипів, може ініціювати зрушення суспільних цінностей шляхом підвищення рівня знань людей про те, що зростаюча кількість особистих автомобілів або збільшення забруднення повітря завдає шкоди їх здоров'ю і якості життя або залученням місцевої громадськості та груп за інтересами в процес зміни поведінки.

У компетенцію Урядів входить встановлення стандартів на викид CO₂ або на паливну економічність. Безумовною прерогативою держави є стимулювання впровадження в експлуатацію автомобілів з поліпшеною паливною економічністю. Заміна

навного парку старих автомобілів новими, з кращого паливною економічністю і меншими викидами CO₂ також може бути стимульована урядами. Можуть бути введені податкові пільги для більш ефективних з точки зору витрат палива автомобілів, а також автомобілів з меншим рівнем викидів CO₂. Уряд повинен розробити способи заохочення формування енергоефективних звичок, запропонувавши звільняти покупців малолітражок і автомобілів з гібридним двигуном не тільки від сплати транспортного податку а й надаючи їм право безкоштовних парковок.

У компетенцію держави входять також впорядкування транспортних потоків, що включає зниження напруженості дорожнього руху та підвищення середньої швидкості транспортного потоку. Стосовно до міського транспорту це означає пріоритетний, випереджальний розвиток громадського транспорту, так як у розрахунку на одного пасажира витрати енергії при пересуванні автобусом, тролейбусом, трамваем або метро в кілька разів менше, ніж при пересуванні легковим автомобілем. Якщо ж в автомобілі їде один водій, а не 4 людини, то енергоефективність знижується в 4 рази.

Державна політика енергоефективності та екологічної безпеки повинна включати застосування тарифної політики, стимулюючої користування громадським транспортом та енергоефективним приміським і міжміським транспортом, а також забезпечити збільшення числа рухомого складу і частоти руху громадського транспорту, збільшення числа маршрутів, підвищення комфортності, збільшення швидкості (наприклад, виділенням окремих смуг для руху громадського транспорту). Безумовно, заходи щодо упорядкування потоків будуть різними для різних періодів часу. Першочерговим заходом є будівництво мережі доріг та реконструкція міських транспортних систем для забезпечення руху без ускладнень, тим більше, «пробок». У перспективі для регіонів з розвиненою дорожньою мережею актуальним є використання нових технологій, пов'язаних із застосуванням інтелектуальних транспортних систем.

Одним з основних шляхів забезпечення сучасної політики енергетичної та екологічної безпеки в країні має стати надання людям більше можливостей пересуватися на велосипеді та пішки, тобто створення спеціалізованої інфраструктури включає будівництво велодоріжок; встановлення спеціальних дорожніх знаків і світлофорів; пристрій велостоянок; забезпечення спеціально відведених місць для перевезення велосипедів у громадському транспорті; створення пішохідних зон. Також держава може керувати забудовою, передбачаючи створення так званих міст, районів з низьким рівнем забруднення атмосфери, використовуючи всі відомі їй заходи для організації транспортного потоку на ранній стадії проектування.

Транспортна промисловість. Виробник безпосередньо не зацікавлений у зниженні викидів в атмосферу, оскільки такі заходи досить затратні. Але він змушений підкоритися вимогам держави, але при цьому здобуває деякі конкурентні переваги на ринку. Головне завдання автовиробників – підвищити ефективність використання палива, у тому числі шляхом забезпечення відповідності легкових і комерційних автомобілів, що випускаються ними, стандартам з викидів CO₂ або паливної економічності, в перспективі – світовим; шляхом зменшення маси транспортних засобів і розробки транспортних засобів наступних поколінь, які мають знижені або «нульові» викиди CO₂.

Користувачі. Від користувача залежить оновлення парку сучасними економічними транспортними засобами та більш ефективно використання транспортного засобу, в тому числі за рахунок застосування прийомів економічного водіння. Реальні витрати палива залежить від багатьох експлуатаційних факторів і, як правило, істотно відрізняються від сертифікованого показника. Важливим моментом, особливо для перевізників вантажів, є вибір маршруту з урахуванням його протяжності і умов (магістраль або місцева дорога, якість покриття та інші), доцільність комбінування способу перевезення: безпосередньо автотранспортом або з використанням інших видів транспорту і т.п. Це положення, окрім зниження викидів в атмосферу, допомагає компаніям вантажоперевізникам знизити собівартість перевезень.

Постачальники палива. Постачальники палива повинні не лише контролювати якість традиційних вуглеводневих палив, диверсифікувати їх асортимент, розширювати пропозицію нових видів, включаючи природний газ, біопалив, але і в довгостроковій перспективі постачальників палива слід розглядати більш широко – як постачальників енергії, включаючи електричну, тим більше що для цього буде потрібно корінна реконструкція інфраструктури. Так як питання застосування альтернативних палив для традиційних двигунів варто розглядати не тільки з метою зниження викидів в атмосферу як короткострокового заходу, що дозволяє знизити гостроту проблем зниження викидів в окремих регіонах або браку паливних ресурсів.

Висновки. Питання енергозбереження в транспортному секторі у світлі щорічного зростання енергоспоживання, ступеня негативного впливу на навколишнє середовище і кількості викидів шкідливих речовин набувають все більшої актуальності. Враховуючи обсяги і різноманітність видів транспорту, впровадження заходів з підвищення енергоефективності в даному секторі дозволить економити значні обсяги енергії.

Зазначені проблеми енергетичної та екологічної безпеки повинні вирішуватися тільки спільними зусиллями промисловості, Урядів, транспортних організацій і користувачів, а також постачальників палив.

Проблема зниження викидів в атмосферу від транспорту і підвищення паливної економічності в рамках підвищення енергоефективності транспорту є пріоритетною для регіонів України, беручи до уваги необхідність раціонального використання природних ресурсів. Уряду слід прийняти національну програму в області зниження викидів в атмосферу і поліпшення паливної енергоефективності транспортних засобів, для орієнтування промисловості, транспортного комплексу, регіональних і місцевих властей, які відповідають за розвиток доріг і придорожньої інфраструктури в рамках політики екологічної та енергоефективної безпеки країни.

Література:

1. Енергетичний баланс України: [електронний ресурс] // Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/energ/en_bal/arh_2012.htm
2. Official Site. The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD): [електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.oecd.org/>

3. Базаров Б.И. Экологическая безопасность автотранспортных средств – Ташкент: ТАДИ, 2004. – 104 с.
4. Денисов В.Н.; Роголев В.А. «Проблемы эколизации Автомобильного транспорта» – С-П., ЭКО, 2004 г. – 194с.
5. Сарбаев В.И. Теоретические основы обеспечения экологической безопасности автомобильного транспорта. М., МГИУ, 2003.-144 с.

Boris Chichinadze

Doctoral student of Akaki Tsereteli State University (Georgia)

E-mail: borkach@mail.ru tel.: +995 95 33 48 45

STRATEGIC PRIORITIES OF REGIONAL ECONOMICAL POLICY

***Annotation:** the article is devoted to strategic priorities of regional economics of modern Georgia, to the existing problems and their solving.*

Keywords: regional economics, self-government, local taxes, economic policy, local business, local budget incomes.

Under modern conditions, while the most acute problem stands in different countries – which economic model will chose a country for the future development, it is extremely important such regional economical policy, which will support economical development of local self-governments. Regional economics itself is country's entire economics' integral part. In terms of the economic recession, governments of developed and developing countries have to consider different current economical doctrines, which were formed by the various scientist-economists for the years and had been the main leading points in economical policy in different countries for many years.

Conducting the regional economic policy depends on normal conducting of country's economic policy, because no matter how good the regional policy is because if it does not fit into the country's overall economic policy strategy, its implementation is impossible. It would be very interesting if we analyze good and bad points of modern Georgian regional policy and plan future strategic priorities of regional economic policy.

Nowadays local self-governments work according to the Georgian organic Law "About local self-government". The Law represents the main acting law for the self-governments. The local self-governing units' functions, rights and duties are regulated by the law. But local self-governments' budget structure is regulated by the Georgian law, which is known as "Budget Code". These two Laws are main ones for the local self-governments, of course with meaningful legislation acts.

As I mentioned Georgian organic Law "About local self-government" regulates the work of self-governments. According to the Article 16 of the Law, the local self-governments have rights: a) introduction and abolition of the local taxes; b) management of local forest and water recourses; c) regulation of the local transportation according to the Georgian legislation, to serve people by municipal transport, define routs for the transport and issue appropriate licenses; d) regulation of external trade and markets; e) regulation of outdoor advertising according to the Georgian legislation; f) planning and implementing of household wastes recycling and utilization of production or organization of the Municipal Procurement implementation, cemetery supervision ; g) self-governing unit's spatial – territorial planning and define their regulations and norms, establish the general plan of land use, development of regulation plans, use of populated areas and development regulation plan certifying, self-governing unit's accomplishment and engineering infrastructure development program

approval; h) create of municipal archive and establish fee for archive service according to the Georgian legislation; i) work out and establish of self-governing unit's working plans; j) municipal resources mobilization on the territory of self-governing units' in the field of health and social care, work out appropriate (creating a safe environment for human health, establishment of a healthy lifestyle, identification health risk factors) measures, implementation and inform the population about it.

As Georgian local municipality work monitoring showed, in the vast majority (nearly 90%) are not implemented above mentioned own powers and rights and it is caused by objective and subjective purposes. In most cases failure of authorities caused due to that fact that there is no clear separation between the powers of self-government and center, at some places there's a chronic shortage of budget revenues, and most importantly, most of the municipalities are experiencing shortages of qualified public servants.

Criticism cannot withstand Georgian Law "About Budget Code". In the Article 65 of the Code mentioned that each local self-governing unit has own independent budget, that this budget is independent as from the budget of other self-governing unit, so from the state and autonomy republics budgets. For implementation of above mentioned own power, local self-government units are given equalization transfer. Calculation procedure of the equalization transfer is defined by the relevant order of Ministry of Finance. The equalization transfer cannot provide implementation of powers and puts a question mark to the budget independence of the local self-governments. Lack of budget incomes has negative impact on the working process of self-governments. Therefore regional economic recovery does not happen and self-governments become depending on the center (Tbilisi).

For the improvement of regional social-economic situation it is necessary to perfect territorial and intersectoral development, taking into account government and local municipalities' interests, because solving local social problems depends on economic development of the local self-governments in particular; also employment of local population, increases municipality investment attractiveness and in total increases competitiveness of the regions. All above mentioned may implement only by "knowledge-based economic laws" handling in the life, because without them it is impossible to develop economically of the self-governments, and without it is superfluous to talk about the growth of the regional product manufacturing, the law should ensure the involvement of local self-governments in the process of determining of the regional product producing, because by the regional product producing (among them by the services) correct analysis of the future can be made in future locally to be carried out economic reforms. Nowadays we have opposite situation. According to the acting legislation the local self-governments have no lever to define the amount of production, produced by the acting manufactures on their territories. Also they cannot estimate the amount of the service provided on appropriate municipality territory. Lack of information about locally produced goods and services by enterprises is hindering factor in the process of local budget planning. The local budgets are spontaneously planned without any budget tax information. It is worth to mention that by Georgian law about "Budget Code", local self-governments only income is property tax. The property tax includes as physical so juridical persons balanced property's tax and agricultural and non-agricultural plots tax. Exactly a recoverable amount of property tax is nearly 20% of the local self-governments budget income. The local budget analysis, made by representative bodies (sakrebulo) of Georgian local self-governments showed,

that in the process approval of the local budget's income part, they does not breakdown from which manufactures they expect property taxes envisaged in the budget (among them plot tax). This causes big uncertainty in the process of property tax planning. This is the underlying reason that some Georgian self-government has executed plan by 200% and some of them by 40%. This is caused by wrong planning of property tax. Even more difficult is the case, when planning fees for use of natural resources. Money taken from mentioned fee by 100% is directly transferred in relevant self-governing units' budgets. Mentioned fee amounts they plan in previous years, factually derived revenues. In this case practically self-governments do not take any consultation from the Ministry of Natural resources and Energetic, and also Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia about which physical or juridical person took relevant silence for using of natural resources. Such interrelations cause non effectiveness of planning local budgets' income part in the field of fee for natural resources usage. As I mentioned this is often caused by that fact, that the most of the local government's level is not obtained knowledge-based economic laws, which in total impacts negatively on the transparency of local budgets. The situation is complicated by the fact that analysis of the local Georgian municipalities' budgets showed that in most municipalities' budgets is not considered money for the qualification of the local public servants. The budget does not provide money for training for local officials and they cannot even reach the training centers. Thus, level of knowledge of the local officials decreases every year, which leads to the outflow of professionals from municipalities and municipalities become uncompetitive. Hence, local authorities should be given more independence by the government.

Also problematic is the fact that the local authorities do not have the data to the action of the incoming and outgoing movement of local and foreign investments, because none of the current law or legal normative act does not oblige to the relevant state authorities to inform the local self-governments about the incoming and outgoing investments. In this regard, needed such laws, which will make the local self-governments work more effective and support their economic situations.

On the economic situations of the local self-governments meaningfully impact the following indicators:

1. Level of local education;
2. Physical health conditions of the local population;
3. Life expectancy of the local population;
4. Access to health services for the local population;
5. Happiness quality of the local population;
6. Income per capita of the local population;
7. Local small and medium business development;
8. Attract of different types of businesses on local levels;

Therefore it is necessary: a) to increase the efficiency of interaction between the public and private local business; b) to increase the efficiency of the use of local natural and human resources; c) the growth of local government investment attractiveness; d) increase the competitiveness of local government in accordance with the modern European requirements; e) increase the involvement of local communities to review local laws and making them; f) in order to diversify the local budget revenues, qualifying the local public officials;

On the local government level, it is also necessary to carry out: a) establishing local venture manufacturing; b) participation of self-governing units in the process of providing the local manufactures with long-term and low-interest loans; c) to provide with mortgage loans the local enterprises; d) to provide with leasing services the local enterprises; e) the establishment of joint ventures with the participation of local governments; f) systematic involvement of public officials with the local government area condominium members in the process of local problems solution; g) actively involvement of local non-governmental organizations in efficient solutions of local problems. After the joint measures, working process of the local self-governments will be more effectively and their management policy will be closer to European standards.

Based on the above, it is necessary to form what are the main problems, which are very important for the local self-governments:

1. Increase the level of the local population life;
2. Maximally development of the local business;
3. Increase the level of the level education;
4. Level of the local population income;
5. Access to government and the local services for the local population;
6. Maximally provide the local population with infrastructural services (light, water, telephone, Internet, transport and other)
7. Systematically improvement of the local ecological environment and establish severe monitoring;
8. Diversification of the local budget incomes;
9. Increase the involvement of local communities the local problem solving process;
10. Systematically raising qualification the local public officials in relevant educational and researching centers, as in Georgia so in abroad;
11. Sufficiency of
12. Maximally involvement in the local natural resources (forest, river, ...) management of self-governments;
13. Effectiveness of the local statistic offices working processes;
14. Maximally usage of the local tourist potential;

The local self-governments will be independent and oriented on the result, when above mentioned priorities will be considered maximally and on central and local levels will receive such rules, which support their realization. This totally provides independence of the local self-governments. Financially provided self-governments are the first step in the process of country's financial raising.

Literature in use:

1. Law about local self-governments;
2. Law about "Budget Code"
3. Georgian Tax Code;
4. B. Chichinadze – self-governing units' budget financial independence problems. International scientific-practical conference, Kutaisi 16-17 May, 2009 (topic: Globalization, world crisis and south Caucasus)